

Ruimtelijke beleving in een Cultuurhistorische Omgeving

Ontwerpondersteunend Onderzoek:

Studenten:

Rutger van der Klip

Jeroen Harmsen

Afstudeerrichting:

Tuinarchitectuur

2011-2012

27 april 2012, Velp

Opdrachtgever:

Rijksgebouwendienst, Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Contactpersonen:

Marc van Roosmalen; (architect),
Ben Kuipers; (landschapsarchitect,
Adviseur voor Rijkstuinen)

In opdracht van:

Hogeschool Van Hall Larenstein

Coördinator:

Johan Vlug

Begeleiders:

Ard Middeldorp

Ben ter Mull

Adrian Noortman

Hans Smolenaers

Studenten:

Rutger van der Klip

email: rutger@rutgervanderklip.nl

tel: 06-11952907

stdnr: 870214001

Jeroen Harmsen

email: jeroen.harmsen@hotmail.com

tel: 06-51760236

stdnr: 890312001

Uitgave: Velp, 27 april 2012

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit onderzoeksrapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Het ter inzage geven van het onderzoeksrapport aan direct belanghebbenden is toegestaan.

© 2012 Rutger van der Klip & Jeroen Hamsen

Colofon

Foto: Slot Loevestein als cultuurhistorisch element in zijn omgeving
Bron: Hans Fotovlieger

Foto: Slot Loevestein als cultuurhistorisch element in zijn omgeving
Bron: Adri Benschop

Voorwoord

Dit onderzoeksrapport is geschreven in het kader van de tweede fase binnen de afstudeerrichting Tuinarchitectuur van het 4e jaar van de opleiding Tuin- en Landschapsinrichting aan de Hogeschool Van Hall Larenstein te Velp.

Dit rapport zal een onderzoek bevatten naar de ruimtelijke beleving in een cultuurhistorische omgeving. Het doel dat met dit onderzoek wordt uitgedragen heeft betrekking op de beleving van cultuurhistorische complexen in de landschappelijke cultuurhistorische context.

Dit onderzoek is tot stand gekomen na de eerste fase van het afstudeerproject Slot Loevestein waarin wij beide een masterplan hebben opgesteld voor Slot Loevestein en het Munnikenland. Bij het opzetten van het masterplan zijn vragen ontstaan hoe een cultuurhistorisch omgeving zoals bij Slot Loevestein kan bijdragen aan de ruimtelijke beleving van cultuurhistorische elementen.

Wij willen voor de begeleiding van de gemaakte stappen in het onderzoeksproces de vaste begeleiders Johan Vlug, Ard Middeldorp en Adrian Noortman bedanken. Daarnaast gaat onze dank ook uit naar Hans Smoleneers en Ben ter Mull voor extra begeleidingen die geholpen hebben in het proces en andere nuttige informatie.

Rutger van der Klip
studenten Hogeschool Van Hall Larenstein
afstudeerrichting Tuinarchitectuur 2011-2012

Jeroen Harmsen

Hoe worden cultuurhistorische complexen beleefd in het huidige landschap? Hoe moet er worden omgegaan met nieuwe inpassingen rond deze historische plekken? Zijn er in de opbouw rond deze historische plekken zoneringen te vinden? Dit zijn allemaal vraagstukken die logischerwijs zijn ontstaan na het opzetten van de verschillende masterplannen voor het gebied rond Slot Loevestein: Munnikenland.

Dit onderzoek is bedoeld om in de volgende fase meer diepgang te krijgen. In dit onderzoek zal de ruimtelijke beleving van cultuurhistorische complexen vanuit het aanliggende landschap worden onderzocht om tot bepaalde elementen te komen gekoppeld aan zoneringen die gebruikt kunnen worden in het inpassen van een nieuw ontwerp.

Bij het onderzoek is gebruik gemaakt van studiegebieden die eenzelfde functie hadden en hebben als Slot Loevestein. Denk hierbij aan een historische verdedigende functie, historische woonfunctie en de huidige functie als toeristische attractie.

De onderzoeksvraag die hieraan gekoppeld is luidt als volgt:

HOE IS DE MANIER VAN BENADERING VAN INVLOED OP EEN CULTUURHISTORISCH COMPLEX/OBJECT MET BETREKKING TOT DE RUIMTELIJKE BELEVING IN HET AANLIGGENDE LANDSCHAP?

Het onderzoek begint met het opzetten van een onderzoeksmethode hoe binnen de studiegebieden de beleving kan worden onderzocht. Hieruit kwamen twee stappen die bij elk studiegebied onderzocht gingen worden. Om zoneringen te onderzoeken hebben we zelf van te voren nagedacht over mogelijke zoneringen binnen het routenetwerk. Uiteindelijk onderzoeken we de volgende zoneringen:

Foto: Ramen gericht op binnenplaats Slot Loevestein
Bron: Paul Plambeck

Samenvatting

Onwetend, Wetend, Benaderend, Nabijheid en Contact.

- Stap 1 Allereerst wordt er gekeken naar de ruimtelijke opbouw van het aanliggend landschap bij ieder studiegebied. Dit zal worden gedaan doormiddel van het punten, lijnen, vlakken onderzoeksmethode van Bernard Tschumi.
- Stap 2 Daaropvolgend zal de beleving in het aanliggende landschap worden onderzocht doormiddel van een fotoreeks. Bij deze fotoreeks wordt gekeken of er zoneringen te onderscheiden zijn in verschillende routes, oriëntatie van de route t.o.v. het object invloed heeft op de beleving en welke elementen er voorkomen die de zones en overgangen maken.

Bijna gelijktijdig met het opzetten van de onderzoeksmethode is er een literatuurstudie uitgevoerd naar de begrippen 'Cultuurhistorisch complex' en 'Ruimtelijke beleving'. Om deze begrippen te koppelen aan het onderzoek, hebben we uiteindelijk een definitie gegeven die onder het begrip wordt verstaan gekoppeld aan het onderzoek. Hiermee is gelijk een afbakening gemaakt van het onderzoek.

Een 'cultuurhistorisch complex' is een samenstelling van meerdere gebouwen die (on)zichtbaar een onderdeel uitmaken van de leefomgeving. Deze samenstelling van gebouwen laten zien dat er ontwikkelingen in de leefomgeving en cultuur zijn geweest.

'Ruimtelijke beleving' is dat er in het omliggende landschap van een cultuurhistorisch complex/object al de sfeer van het complex beleefd wordt. Deze beleving wordt opgebouwd door de aaneengeschakelde ruimten.

Om tot de eindconclusie te komen is ieder studiegebied geëindigd met een samenvatting van de zones, overgangen en elementen die de ruimtelijke beleving beïnvloeden.

Concluderend zijn er in het routenetwerk rond cultuurhistorische complexen zoneringen te vinden. De manier van benadering is daarbij ook zeker van invloed op de ruimtelijke beleving van een cultuurhistorisch complex vanuit het landschap. Er zijn verschillende elementen belangrijk die de routing kunnen sturen. Deze routing neem ook de ruimtelijke beleving mee in deze sturing. Belangrijke kenmerken hiervan zijn met name de oriëntatie van de padenstructuur en de landschappelijke elementen die massa vormen in het landschap. Deze twee aspecten zorgen ervoor of het cultuurhistorische complex wordt waargenomen. Binnen de routes zijn er verschillende zones te herkennen. De zones zijn achtereenvolgens onwetend, wetend, benaderend, nabijheid en contact. Deze zones hebben eigen kenmerken en een andere invloed op de beleving.

Foto: Fort Pannerden
Bron: Rutger van der Klip

■	Colofon	2
■	Voorwoord	5
■	Samenvatting	7
■	Inhoudsopgave	9
■	1. Inleiding	11
	1.1 Aanleiding onderzoek	11
	1.2 Doelstelling onderzoek	11
	1.3 Leeswijzer	11
■	2. Onderzoeksopzet	15
	2.1 Vraagstelling	15
	2.2 Afbakening onderzoek	16
	2.3 Hypothese	16
	2.4 Onderzoeksmethode	17
■	3. Literatuurstudie	21
	3.1 Cultuurhistorische complexen	21
	3.2 Ruimtelijke beleving	22
■	4. Casestudie	25
	4.1 Selectiecriteria	26
	4.2 Keuze studiegebieden	26

Inhoudsopgave

■	5. Casestudie 1 - Kasteel Doorwerth	29	■	9. Conclusie	103
	5.1 Algemene beschrijving	31		9.1 Opbouw van de zones	105
	5.2 Ruimtelijke opbouw	32		9.2 Antwoorden op onderzoeksvragen	106
	5.3 Ruimtelijke beleving via routes	33		9.3 Terugkoppeling hypothese	108
	6.4 Conclusie casestudie 1	46		9.4 Kenmerkende elementen per zone	108
■	6. Casestudie 2 - Fort Pannerden	49		9.5 Kanttekening onderzoek	110
	6.1 Algemene beschrijving	51	■	Nawoord	111
	6.2 Ruimtelijke opbouw	52	■	Verklarende woordenlijst	113
	6.3 Ruimtelijke beleving via routes	53	■	Literatuurlijst	117
	7.4 Conclusie casestudie 2	62	■	Bijlagen	121
■	7. Casestudie 3 - Kasteel Doornenburg	65		Totaalposter Casestudies	
	7.1 Algemene beschrijving	67			
	7.2 Ruimtelijke opbouw	68			
	7.3 Ruimtelijke beleving via routes	69			
	7.4 Conclusie casestudie 3	82			
■	8. Casestudie 4	85			
	8.1 Algemene beschrijving	87			
	8.2 Ruimtelijke opbouw	88			
	8.3 Ruimtelijke beleving via routes	89			
	8.4 Conclusie casestudie 4	100			

Foto: Entree Slot Loevestein
Bron: Rutger van der Klip

Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Vanuit de ontwerpopgave voor Slot Loevestein is de vraag ontstaan naar een betere samenhang te verkrijgen tussen cultuurhistorische bebouwde elementen en de buitenruimte.

De Rijksgebouwendienst die als opdrachtgever fungeert zal rond het Slot enkele bebouwingen onderhanden nemen met als doel om meer bezoekers per jaar te kunnen ontvangen. Door het onderhanden nemen van de bebouwing moet de buitenruimte ook worden aangepast om een geheel te vormen. Bij deze buitenruimte kan het aanliggende landschap als een soort voorbode gaan werken om een cultuurhistorisch element/complex al eerder te beleven en zo al een deel van zijn verhaal prijs geeft waardoor je naar het element wordt getrokken om de rest van het verhaal te weten.

Het terrein van Slot Loevestein is gelegen in het Munnikenland dat veel historie kent. In het gebied bevindt zich nog één van de oudste cultuurlandschappen die Nederland herbergt. Deze historie en de maatregel voor Ruimte voor de Rivier zijn in een eerdere fase tot uitwerking gebracht in vier aparte masterplannen waarin 'verdediging' een grote rol betekende in alle vier de masterplannen. Hierdoor zal het onderzoek ook te maken hebben met de historie en verdedigende functie van cultuurhistorische elementen of objecten in het aanliggende landschap.

1.2 Doelstelling onderzoek

Het doel van dit onderzoek is het zoeken naar zoneringen/ fases die te maken hebben met de ruimtelijke beleving van cultuurhistorische elementen/ objecten in het aanliggende landschap.

Daarnaast zal er in dit onderzoek worden gekeken of er binnen deze

mogelijke zoneringen/ fases bepaalde ordeningsprincipes te vinden zijn in structurerende elementen die de ruimtelijke beleving van cultuurhistorische elementen/ objecten versterken.

Deze ordeningsprincipes kunnen dan mogelijk worden ingezet in de verdere detailuitwerking van de masterplannen.

1.3 Leeswijzer

Op de volgende bladzijde staat een weergave van de uitwerking die wordt gehanteerd tijdens dit onderzoek om de ruimtelijke beleving te verbeelden. Deze ruimtelijke beleving is doormiddel van symbolen, lijnen en pijlen abstract weergegeven en zijn doormiddel van een uitklapbare legenda op de eerste bladzijde van ieder hoofdstuk terug te vinden. De verdere uitwerking die betrekking heeft over de onderzoeksopzet en methode wordt verder uitgewerkt in het volgende hoofdstuk 'Onderzoeksopzet'.

In het daaropvolgende hoofdstuk zal worden stilgestaan bij enkele begrippen die nauw betrokken zijn bij het onderzoek. Hierin zal er worden gekeken naar de betekenis algemeen en een betekenis zoals wij die zien met betrekking tot het onderzoek.

Vervolgens zullen er hoofdstukken volgen waarin casestudies worden verbeeld waarin de ruimtelijke beleving is onderzocht. Aan het einde van elke casestudie zal er kort worden samengevat.

Uiteindelijk zal alle informatie uit de casestudies een conclusie geven die daaropvolgend weer wordt gerelateerd aan het plangebied van Slot Loevestein.

“Als het voor iedereen leuk is, is het voor niemand écht leuk!” (Ben Kuipers, 30 maart 2012)

ROUTE 1

START REEKS

De route begint in het bos, van hieruit is Kasteel Doorwerth nog niet zichtbaar, op dit bevindt de bezoeker zich nog in een onwetende fase. Het bos begeleidt de bezoeker naar een opengebied. Aan de rand van het bos is er een doorzicht naar het kasteel en vervolgd een openbaring met zicht over het open landschap en het kasteel (foto 6).

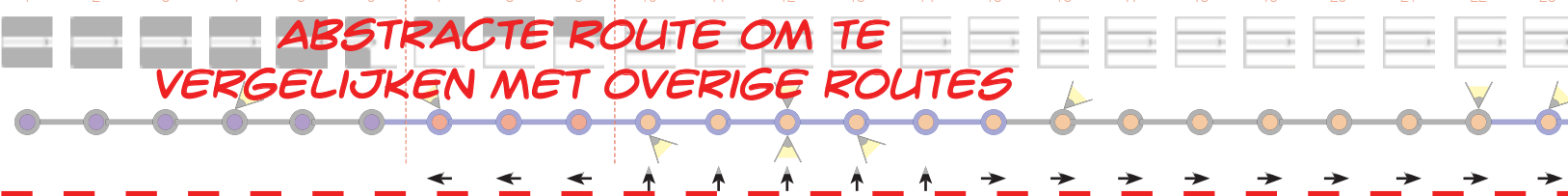
VERVOLG REEKS

ROUTE 1

Zone 1 1 2 3 4 5 6 Zone 2 7 8 9 Zone 3 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23

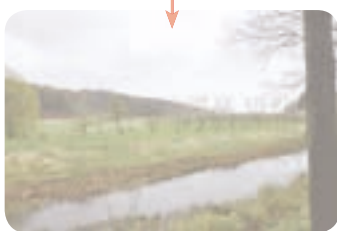
ABSTRACTE ROUTE OM TE
VERGELIJKEN MET OVERIGE ROUTES

In zone 2 is de bezoeker op de hoogte dat Kasteel Doorwerth aanwezig is. De richting van de route richt zich niet op het kasteel maar er zijn wel enkele kenmerken zichtbaar die een relatie hebben met het kasteel. Voor de bezoeker is het hekwerk. De route wordt begeleid door middel van een bos aan de rechterzijde. De bezoeker bevindt zich nu in een fase dat hij/zij weet dat het kasteel aanwezig is maar heeft geen zicht op het kasteel.

TOELICHTINGEN

De overgang van zone 2 naar zone 3 wordt gevormd door een verandering van richting. Er is een aankondiging door middel van een informatiebord dat de bezoeker zich op de historische toegangsweg naar Kasteel Doorwerth begeeft. Voor dat de bezoeker deze weg inslaat is er aan twee zijden uitzicht over het omliggende landschap. Deze toegangsroute is aangezet door middel van een dubbele bomenrij en wordt geaccentueerd door witte geleide paaltjes. Lang is het kasteel niet zichtbaar, op enkele

momenten na waar bomen uit de laan zijn weg gevallen. Hierdoor ontstaan enkele doorzichten op de boomgaard (foto 16) behorend bij het kasteel en het omliggende landschap. Wanneer men het kasteel nadert wordt deze zichtbaar evenals het parkeerterrein aan de rechterzijde. De bomenrijen volgen de contouren van de parkeerplaats waardoor een omsluiting ontstaat. Dit is een zone waar wetendheid en zichtbaarheid elkaar aflossen. Het einde van de zone wordt gevormd door een brug.

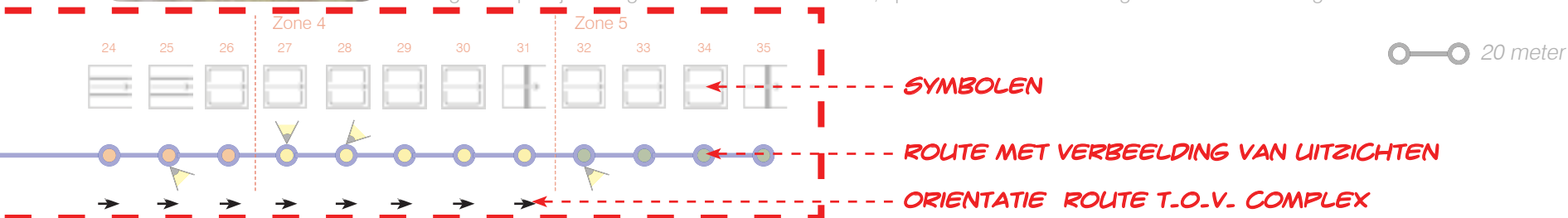

Foto: Zicht binnenplaats Kasteel Doorwerth
Bron: Rutger van der Klip

Onderzoeksopzet

2.1 Vraagstelling

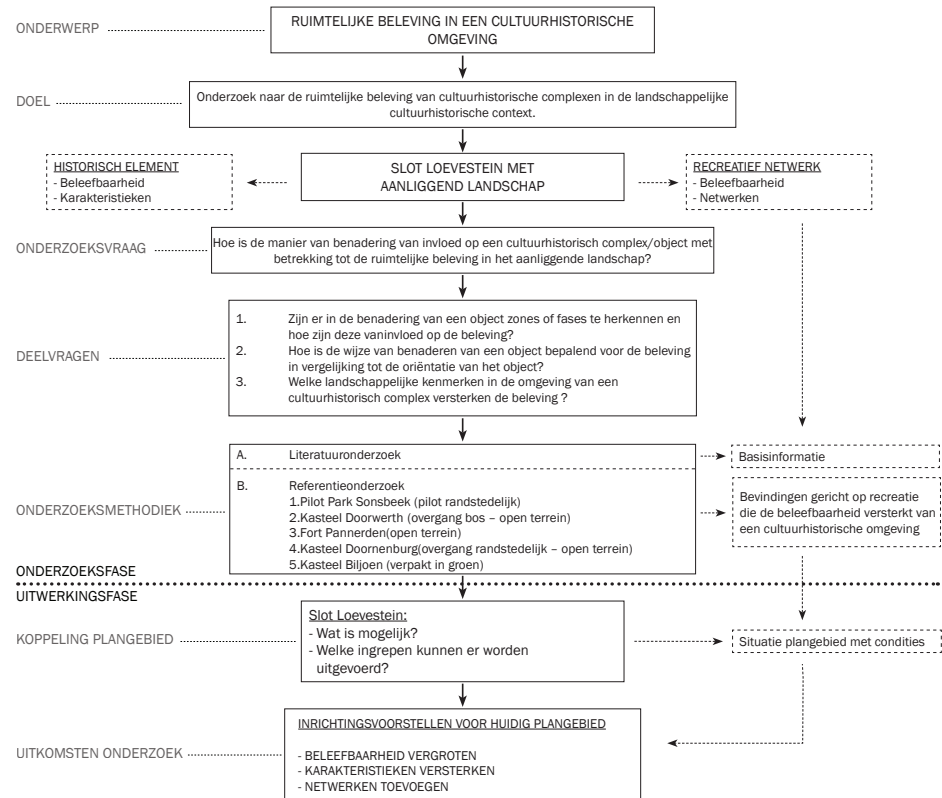
Om de schaa sprong in het ontwerp te maken van het masterplan, waar het gebied 'Munnikenland' ontworpen is, naar de uitwerkingen in en om Slot Loevestein is dit onderzoek opgezet. Hierbij wordt er een zoektocht uitgevoerd naar een goede verbinding tussen deze twee schaalniveaus. Aangezien in deze schaa sprong een beduidende rol is weg gelegd voor de entree, de routing, de plaatsing van de parkeergelegenheid en de beleving van het object vanuit het omliggende landschap, is het doel onderzoek te doen naar de ruimtelijke beleving van cultuurhistorische complexen in de landschappelijke cultuurhistorische context.

Vanuit het masterplan is dus de vraag hoe de benaderingswijze van Slot Loevestein en het aanliggende landschap zo beleefbaar mogelijk gemaakt kan worden.

Om tot antwoord te komen op deze vraagstelling vanuit het masterplan is een onderzoeksvraag opgesteld:

Hoe is de manier van benadering van invloed op een cultuurhistorisch complex/object met betrekking tot de ruimtelijke beleving in het aanliggende landschap?

Om de hoofdvraag te begrijpen en in te kaderen, wordt deze aan de hand van de begrippen 'cultuurhistorisch complex' en 'ruimtelijke beleving' toegelicht. Deze zijn te vinden in hoofdstuk 3.

De onderzoeksvraag zal niet in een keer beantwoord kunnen worden en daarom zijn hieronder deelvragen opgesteld die worden onderzocht in het onderzoek en uiteindelijk samen tot een antwoord komen op de onderzoeksvraag.

1. *Zijn er in de benadering van een object zones of fases te herkennen en hoe zijn deze van invloed op de beleving?*
2. *Hoe is de wijze van benaderen van een object bepalend voor de beleving in vergelijking tot de oriëntatie van de route?*
3. *Welke landschappelijke kenmerken in de omgeving van een cultuurhistorisch complex versterken de beleving?*

2.2 Afbakening onderzoek

Cultuurhistorische complexen

Om het onderzoek in te kaderen en dichtbij de ontwerpogave te blijven is er gekozen om gericht opzoek te gaan naar cultuurhistorische complexen die op verschillende manier benaderbaar zijn. Tijdens deze benaderingen wordt er sterk gelet op de verschillende historische bindingen met het landschap die nog een relatie hebben met het huidige routenetwerk of welke juist weer beleefbaar worden gemaakt door nieuwe toepassingen.

Daarnaast werken we in het onderzoek ook met een afbakening in cultuurhistorische complexen die een verdedigende functie bevatten. Deze verdedigende functie heeft niet in de meeste gevallen alleen betrekking tot het element op zich, maar van deze functie zijn ook sporen terug te vinden in het aanliggende landschap. Denk hierbij aan waterkerende dijken, schuilplaatsen, e.d.

Benaderingen

De cultuurhistorische complexen zijn vanuit meerdere routes en verschillende benaderingswijze te benaderen. Vooraf aan iedere casestudie zijn zorgvuldig de routes uitgezet die naar het te benaderen complex leiden. Hiervoor is in ieder geval de hoofdroute en minimaal één andere route aangewezen om te onderzoeken. De studiegebieden zullen in een verschillende context liggen maar voornamelijk wel in het landschappelijke gebied.

Er wordt tijdens dit onderzoek specifiek gelet op de verandering van de ruimten en de ruimtelijke landschappelijke.

Ontwerp ondersteunend

Het onderzoek richt zich voornamelijk op de waarneembare ruimtelijke vormgeving. Dit om de reden dat het onderzoek bedoeld is voor ontwerpers en vormgevers van de openbare ruimte. De waarnemingen die gedaan zijn en de conclusies die hieruit worden getrokken zijn ontwerp ondersteunende middelen.

2.3 Hypothese

De verwachting is dat routes zijn opgebouwd uit verschillende zones. De zones zijn achtereenvolgens opgebouwd zodat de beleving ook achtereenvolgens wordt opgebouwd van het cultuurhistorisch complex. De verwachting is dat er verschillende benaderingswijzen zullen zijn en dat dit te maken heeft met welke functie en opbouw het cultuurhistorische complex heeft en heeft gehad. De opbouw van een benadering tot een cultuurhistorisch complex zou vergelijkbaar zijn als in een film. Op enkele momenten en overgangen wordt er extra aandacht gevestigd naar het cultuurhistorische complex vanuit verschillende richtingen. Hierdoor zal

de spanning op worden gebouwd tot de uiteindelijke toetreding van het complex.

De zoneringen/fases zullen met een eigen identiteit, met behulp van ontwerpprincipes en karakters worden gekenmerkt. De overgangen tussen deze zoneringen/ fases zullen zichtbaar zijn in het landschap en de benaderingswijze van het cultuurhistorische complex versterken.

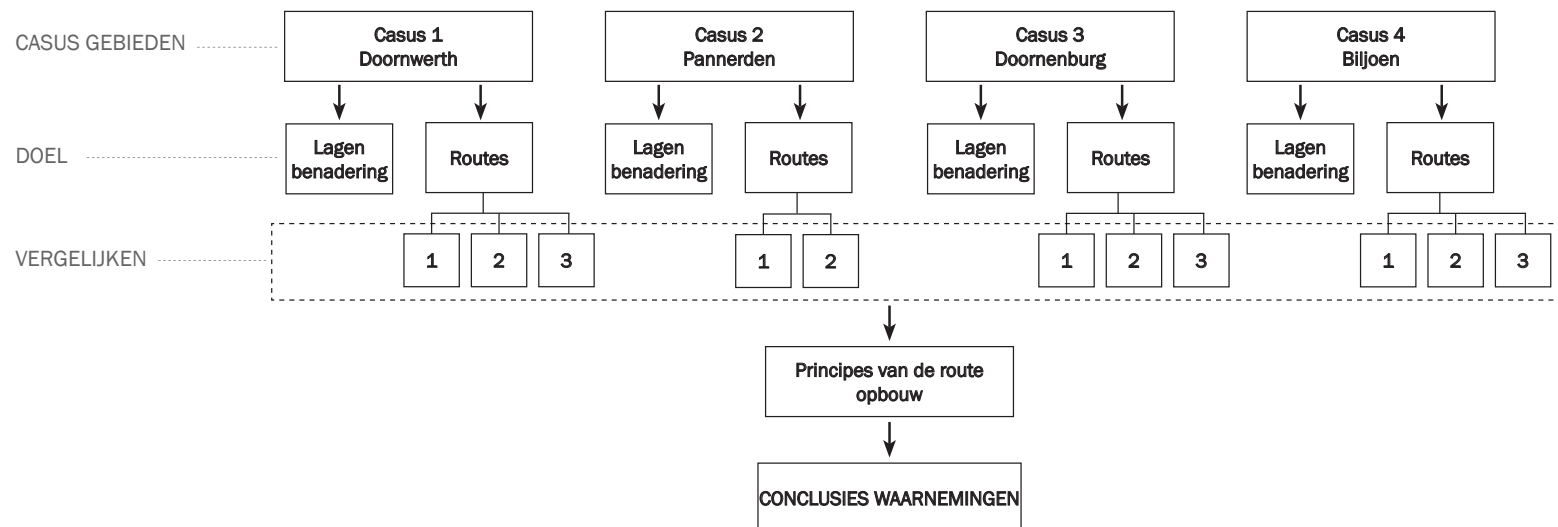
2.4 Onderzoeksmethode

Het eerste gedeelte van het onderzoek bevat een literatuurstudie. In dit deel wordt een tweetal termen toegelicht: 'cultuurhistorisch complex/object' en 'ruimtelijke beleving'. Aan deze termen hebben wij een eigen opvatting gegeven om zo onduidelijkheden te voorkomen over de betekenis tijdens dit onderzoek.

De kern van het onderzoek bevat een casestudie waarbij er onderzoek gedaan wordt naar de zoneringen/fases die te maken hebben met de

ruimtelijke beleving van cultuurhistorische elementen/objecten in het aanliggende landschap. Dit wordt aan de hand van vier casusgebieden en één pilot uitgevoerd. Per casestudie worden er twee à drie routes uitgewerkt en onderzocht.

De indeling van het onderzoek waarin de uitwerking is vastgelegd staat verbeeld op onderstaande schema.

Factsheet

Om een algemeen beeld te krijgen over de casusgebieden is er een factsheet op gezet. Hierin zijn enkele kenmerken over het gebied zichtbaar. Deze gegevens zijn vooraf opgezocht aan de hand van een literatuurstudie.

Bernard Tschumi

De onderzoeksmethode die is toegepast om de casusgebieden ruimtelijk in beeld te krijgen is via het punten, lijnen, vlakken systeem van Bernard Tschumi (zie afbeelding). Het punten, lijnen, vlakken systeem kreeg zijn bekendheid in 1983 toen Bernard Tschumi met zijn inzending de prestigieuze ontwerpwedstrijd van Parc de la Villette won. In het ontwerp komen veel verschillende aspecten aanbod. Om de vele facetten van het ontwerp van Parc de la Villette duidelijk te verbeelden ontkoppeld hij het ontwerp in verschillende systemen en plaatst deze vervolgens los over elkaar heen. Vanaf dat moment lijkt de compositie van het park eenvoudig: het routesysteem in de laag met lijnen, de grote ruimten in de laag met vlakken en de losse objecten in de laag met punten, iedere laag zijn

eigen systematiek. De superpositie van de drie lagen moet bij verrassing het geheel op leveren. (B. Leupen, (2005), Ontwerp en analyse, blz 65). In dit onderzoek is deze methode toegepast op de manier dat de lijnen de paden en de routes verbeelden, de punten geven de historische bebouwingen weer die van belang zijn tijdens het onderzoek en de vlakken geven bos of bebouwingsvlakken aan.

Fotoreeks

Voor dit onderzoek zijn wij opzoek naar routes die een zonering/ fasering hebben waarbij de ruimtelijke beleving van het aanliggende landschap richting het cultuurhistorische element een belangrijke rol speelt. Om deze waarnemingen van de routes tijdens het onderzoek gestructureerd weer te geven en te analyseren is er gebruik gemaakt van het principe de 'fotoreeks'. In een fotoreeks wordt een serie foto's achter elkaar geplaatst om zo de veranderingen tijdens de reeks duidelijk te kunnen maken. De routes die zijn afgelegd zijn om de 20 meter vastgelegd op een foto, die vervolgens in de reeks geplaatst zijn. Doordat dit bij iedere route gedaan is zijn de routes uiteindelijk te vergelijken en op de zelfde wijze geanalyseerd.

Per route gaan wij opzoek naar verschillende zoneringen/fases die te onderscheiden zijn. In dit onderzoek gaan we gericht op zoek waar deze zoneringen uit bestaan, hoe de overgangen tot stand komen en wat voor beleving deze zoneringen hebben.

De type zoneringen die er in dit onderzoek per route worden onderscheiden zijn in de loop van het onderzoek bepaald. Aan de hand van onze bevindingen voor, tijdens en na de casestudies zijn wij tot vijf

geschikte begrippen gekomen die de verschillende faseringen omvatten.

Deze begrippen zijn:

- Onwetend:** In deze fase heeft de bezoeker nog geen beeld van het cultuurhistorisch complex waar de route mogelijk heen leidt.
- Wetend:** De bezoeker heeft een zicht gehad op het te benaderen cultuurhistorische complex of is hier op gewezen door informatieborden die in het omliggend landschap geplaatst zijn. Het is bekend dat het complex aanwezig is, echter de route geeft niet direct een aanleiding dat deze naar het complex leidt.
- Benaderend:** In deze fase heeft de bezoeker zicht gehad op het cultuurhistorische complex en weet dat de route naar het complex leidt. Dit wordt versterkt door landschappelijke elementen die relatie heeft met het complex. De route leidt uiteindelijk naar het complex.
- Nabijheid:** Het cultuurhistorische complex is heel dichtbij. Er is volop zicht en beleving van het complex. Er zijn veel kenmerken die verwijzen naar het cultuurhistorische complex. De route leidt tot de ingang van het complex.
- Contact:** de bezoeker betreedt het cultuurhistorische complex. Er is letterlijk contact met het complex.

De verschillende zoneringen worden tijdens de reeks aangegeven met de hierboven toegekende kleuren in een balk achter de foto's. De route en de zoneringen worden onder iedere reeks op een abstracte manier weergegeven, zodat deze te vergelijken zijn met de andere reeksen. Bij deze abstracte route zijn iconen toegekend die aangeven hoe landschappelijke elementen de zone vormen. Deze zullen later terug komen in de conclusies. Uiteindelijk zijn er aan deze symbolen, inrichtingselementen te koppelen die toegepast kunnen worden in het ontwerp. De iconen staan hieronder weergegeven.

	Open Ruimte		Openbaring
	Ingekleemde ruimte		Dichte doorgang
	Dichte zijde op afstand		Transparante doorgang
	Omsluiting		Begeleiding twee zijden
	Gesloten ruimte		Begeleiding één zijde
	Gesloten dichte zijde		Omlijsting

Wanneer alle routes zijn uitgewerkt in een fotoreeks gaan we op zoek naar onderdelen die opvallend overeenkomstig zijn. Hierbij wordt voornamelijk gelet op de ruimtelijke belevingen en bevindingen van de route naar het cultuurhistorische complex/ object. Uiteindelijk worden van deze bevindingen principes gemaakt welke terug zijn te koppelen naar het projectgebied rondom Slot Loevestein.

Literatuurstudie

3.1 Cultuurhistorisch Complex

Wat wordt er in dit onderzoek verstaan onder cultuurhistorische complexen/objecten?

Er zijn twee redenen waarom dit begrip extra wordt toegelicht. Ten eerste is dat er veel verschillende opvattingen zijn over de betekenis van dit begrip en de voornaamste reden is om in te kaderen wat wij onder cultuurhistorische complexen/objecten verstaan voor dit onderzoek. In deze paragraaf wordt eerst de algemene betekenis toegelicht en vervolgens wordt onze eigen interpretatie over dit begrip behandeld. Om vat te krijgen op het begrip cultuurhistorische complexen/ objecten is het noodzakelijk om eerst de begrippen cultuurhistorie en complex afzonderlijk te behandelen.

Cultuurhistorie

Cultuur is van vitale betekenis voor zowel de samenleving als voor de individuele burger. Cultuur is essentieel als uitdrukking van wat ons bindt en anderzijds juist de onderscheiding en ontwikkeling van de individu. Cultuur is essentieel voor de ontwikkeling en overdracht van de waarden en de reflectie hierop.

Cultuurhistorie geeft een manier van kijken aan die oog heeft voor de lange termijn. Dit richt zich zowel op het verleden als op de toekomst. Cultuurhistorie herinnert er aan dat er cultureel ontwikkelingen hebben plaatsgevonden en plaats vinden. Cultuurhistorie is dus van groot belang omdat de cultuur, de samenleving en het individu boven het heden staat maar dat er naar groter tijdsbestek gekeken wordt.

Wanneer er op landschappelijk niveau gesproken wordt over cultuurhistorie gaat het om elementen, complexen, objecten en patronen die wellicht nog (on)zichtbaar zijn en onderdeel uit maken van onze

leefomgeving. Deze elementen, complexen, objecten en patronen laten zien dat er ontwikkeling zijn geweest in de leefomgeving en de ontwikkelingen in de cultuur.

Complex

Complex staat omschreven in De Van Dale als: 'Samengesteld, uit ongelijksoortige of ongelijkwaardige delen of factoren bestaand.' Een complex is een samenstelling van meerdere onderdelen en wordt in de architectuur vaak gebruikt voor een groep gebouwen met een gemeenschappelijke functie, bijvoorbeeld een appartementen-, kantoren-, gevangenis- of kloostercomplex.
(Bron: <http://www.architectenweb.nl>)

Cultuurhistorisch complex

Samenvattend is een cultuurhistorisch complex een samenstelling van meerdere gebouwen die (on)zichtbaar een onderdeel uitmaken van de leefomgeving. Deze samenstelling van gebouwen laten zien dat er ontwikkelingen in de leefomgeving en cultuur zijn geweest. Dit komt zeer overeen met onze opvatting van een cultuurhistorisch complex. Echter wordt voor dit onderzoek de functie ingekaderd. Dit doen wij, omdat wij dicht bij de opdracht van het masterplan Slot Loevestein willen blijven. De functie die een cultuurhistorisch complex moet hebben gehad in het kader van het onderzoek is dat de bebouwing uit meerdere elementen bestaat. De bebouwing moet nog in goede staat zijn en nog een functie hebben als recreatief punt. De historische functie moet overeenkomen met die van Slot Loevestein. Dit betekent dat het casuscomplex een verdedigende werking gehad moet hebben of een vorm van een kasteel is.

“Bij mij staat toegankelijkheid hoog in het vaandel. Ik ga voor initiatieven en plannen die een zo breed mogelijk publiek bereiken.” (Eric Luiten, Landwerk, 20 juni 2007)

3.2 Ruimtelijke Beleving

Wat wordt er in dit onderzoek verstaan onder ruimtelijke beleving?

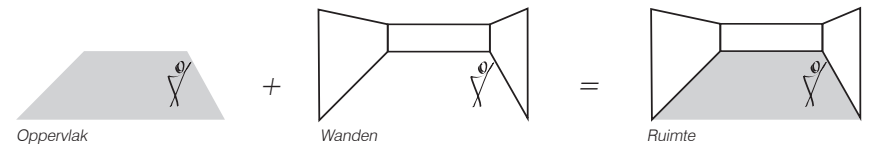
Ook dit begrip heeft nadere toelichting nodig om verschillende opvattingen te mijden en om in te kaderen wat wij zelf onder ruimtelijke beleving verstaan. In deze paragraaf wordt het begrip ruimtelijke beleving opgedeeld in twee afzonderlijke begrippen ruimte en beleving. Na de afzonderlijke behandeling worden de betekenissen samengevoegd en wordt er aangegeven wat er in dit onderzoek onder ruimtelijke beleving wordt verstaan.

Ruimte

Een ruimte bestaat uit een grond oppervlakte en driedimensionale wanden die de ruimte begrenzen (*zie bovenste afbeelding hiernaast*). Wanneer deze wanden worden afgezwakt wordt het gevoel van ruimte ook minder. Wanneer de wanden worden versterkt is het gevoel van een ruimte sterker. Landschapsarchitectuur creëert ruimte tussen een gebied, een verticale grens en het elan van de hemel. (Opening Spaces). Een landschapsarchitect ontwerpt met deze ruimtes en zorgt voor een aaneenschakeling hiervan.

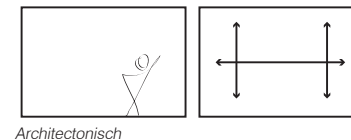
Het landschap is een aaneenschakeling van ruimtes, gesloten ruimtes of open ruimtes. De aaneenschakeling van deze ruimtes wordt gecreëerd door de aanwezigheid van doorkijkjes en vista's. Mensen hebben de behoefte aan afwisseling van geslotenheid en openheid (John Irving – the cider house rules) Dat wil zeggen dat mensen verlangen naar een variatie van open en gesloten ruimtes. Wanneer er een juiste opeenvolging van deze ruimtes is gecreëerd dan ontstaat er een prettig beleefbaar landschap.

Om de ware aard van de ruimte te doorgronden dient de waarnemer door de ruimte te bewegen. De ruimte is relatief ten opzichte van een bewegend referentiepunt (Hoogstad 1990). Hier is al de eerste binding tussen beleving en ruimte waar te nemen. Door een routing door een ruimte kan de ruimte veranderen en kunnen andere wanden de ruimte begrenzen.

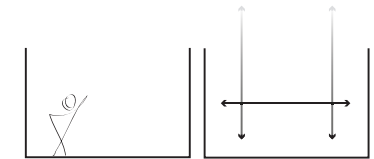

Afb: Vorming Ruimte

Bron: Opening Spaces (Eigen tekening)

Architectonisch

Landschappelijk

Afb: Verschillen architectonische ruimte en landschappelijke ruimte

Bron: Opening Spaces (Eigen tekening)

Beleven

Ondervinden, bijwonen, innerlijk ervaren in geest en gemoed, deelhebben aan het genoemde (van Dale). Het waarnemen en ervaren met zintuigen van omgevingsfactoren is het startpunt van de beleving. De waarnemingen worden geïnterpreteerd en verwerkt tot belevingen en ervaringen. Maar wat nemen mensen precies waar en hoe beleeft men precies.

De zintuigen worden op verschillende manieren geprikkeld en moeten geprikkeld blijven worden om belevingen te beseffen. Er zijn media die goed weten hoe zintuigen geprikkeld moeten worden. Dit gebeurt door middel van het opbouwen van spanningen. Als voorbeeld kan men een film nemen. Wanneer er gelet wordt op de spanning en spanningsopbouw dan valt op dat er vaak aan het einde van een scene de volgende scene al wordt ingeluid door middel van een spannend geluid. In deze scene gaat iets spectaculairs gebeuren. Dit heet spanningsopbouw.

Dit gegeven kan ook terug gekoppeld worden aan het landschap. Wanneer er een route gevolgd wordt kan de spanning worden opgebouwd. Doorzichten en vista's zorgen voor een relatie het einddoel/element waar uiteindelijk de route op zijn hoogtepunt zou komen. De Engelse landschapsstijl is hier op gebaseerd met het glooiende landschap met afwisselende doorzichten en open ruimtes. Groepen van beplanting ontnemen het zicht en zorgen voor een afwisselend en spannend beeld.

De beleving kan ook worden versterkt. Wanneer men in een niet alledaagse omgeving komt beleeft men deze omgeving intenser dan een omgeving die bekend is (Carr 1970). Daarbij kan de beleving gemanipuleerd worden door middel van hulp middelen zoals informatie

borden. Deze hulp middelen verwijzen naar bijvoorbeeld historische elementen of gebeurtenissen die zich afgespeeld hebben op de plek. Deze hulpmiddelen vertellen het verhaal en bespelen de gedachten van de mensen die zich in de omgeving begeven. Coeterier (1987) kwam op grond van onderzoek tot een aantal kenmerken van het landschap die invloed hebben op de beleving. Eenheid, gebruik, natuurlijkheid, beheer, tijdsbeeld, ruimtelijkheid, bodemgesteldheid en seizoensaspecten versterken en invloeden de beleving. Er kunnen echter geen cijfers aangekoppeld worden.

Ruimtelijke beleving

Samenvattend is dat ruimtelijke beleving iets is wat niet of nauwelijks meetbaar is, maar sterk te beïnvloeden. Het gaat bij ruimtelijke beleving om de aaneengeschakelde ruimten die samen het landschap vormen en op welke wijze deze beleefd worden.

In dit onderzoek wordt onder ruimtelijke beleving verstaan dat er in het omliggende landschap van een cultuurhistorisch complex/object al de sfeer van het complex beleefd wordt. Deze beleving wordt opgebouwd door de aaneengeschakelde ruimten.

Casestudie

Foto: Luchtfoto omgeving Slot Loevestein
Bron: Google Maps

4.1 Selectiecriteria

Om te bepalen welke studiegebieden geschikt zouden zijn, zijn er enkele stappen gemaakt om tot een keuze te komen en dit te onderbouwen. Na een lijst van twaalf aspecten voor referentiegebieden is er een lijstje van zeven belangrijke selectiecriteria naar voren gekomen die we gebruiken in een verdere uitwerking in de keuze tot de studiegebieden. Binnen de zeven selectiecriteria hebben we een keuze gemaakt wat voor deze selectiecriteria goed of niet goed was of dat het er tussen hangt. Dit hebben we in onderstaande tabel weergegeven met de kleur groen voor goed en de kleur rood voor niet goed. Bij het opstellen van de lijst die wordt getoetst volgens onderstaande tabel is er al een duidelijke afbakening gemaakt, door te zeggen dat het onderzoek voornamelijk gericht wordt op gebieden met één of meerdere cultuurhistorische elementen, een historische buitenruimte bevat en dat het element in het randstedelijk of landschappelijk gebied ligt.

Bij het zoeken naar studiegebieden is er gekeken naar gebieden binnen Nederland, vanwege de bereikbaarheid. Uiteindelijk is er voor een lijst van tweeëntwintig gebieden gekozen die zullen worden getoetst aan de hand van onderstaande tabel.

4.2 Keuze studiegebieden

Aan de hand van de kleurscores is bepaald welke studiegebieden de hoogste score hebben gekregen op basis van de selectiecriteria. Uiteindelijk heeft de selectiecriteria 'historische functie' een belangrijkere waardering gekregen dan bijvoorbeeld oppervlakte en ligging, omdat deze van groter belang is voor de vergelijking met het projectgebied.

Het resultaat van de toetsing doormiddel van de selectiecriteria is dat er één studiegebied het hoogst scoort. Dit is Kasteel Doorwerth. Hierna is niet automatisch gekozen voor de volgende studiegebieden, omdat we hebben gekeken naar het grotere belang van de 'historische functie'. Hierdoor vallen Kamp Vught en Herinneringencentrum Westerbork buiten de studiegebieden. Ook valt Fort Werk aan 't Spoel af, doordat het duo Jelmar Brouwer en Paul Plambeck, die ook bezig zijn met een onderzoek voor Slot Loevestein dit studiegebied niet vonden refereren met Slot Loevestein. Hierdoor zijn wij ook verder gaan kijken in onze tabel en komen we tot de overige drie studiegebieden: Landgoed/ Kasteel Biljoen, Kasteel Doornenburg en Fort Pannerden. Het gebied Vesting Naarden valt er ook tussenuit, omdat dit gebied een te grote oppervlakte bevat om goed te refereren met Slot Loevestein.

Selectiecriteria	Goed	Voldoende	Niet goed
Oppervlakte	>5 < 50 ha	<5 en 50-100 ha	> 100 ha
Ligging	landschappelijk	randstedelijk	stedelijk
Recreatieve attractiviteit	hoge recreatieve waarde	gemiddeld recreatieve waarde	lage recreatieve waarde
Historische functie	verdediging/ detentie	wonen	overige
Bebouwing	cluster	element/ objecten	geen
Parkeerplaatsen	ja	nvt/ onbekend	nee
Uniciteit	++ en +	+/-	-- en -

Afb: Selectiecriteria studiegebieden

Kasteel Doorwerth

Foto: Zicht binnenplaats Kasteel Doorwerth
Bron: Rutger van der Klip

Afb: Luchtfoto van het gebied rond Kasteel Doorwerth
Bron: Google Maps

Afb: Abstractie van het gebied rond Kasteel Doorwerth
Bron: Google Maps

PLAATS:	Doorwerth
BOUWJAAR:	Rond 1280 Na verwoesting in 1944 heropgebouwd
OPP:	+/- 9 hectare
HISTORISCHE FUNCTIE:	Wonen
HUIDIGE FUNCTIE:	Wonen, Feesten, Vergaderen, Evenementen en Museum

5. Kasteel Doorwerth

5.1 Algemene Beschrijving

Kasteel Doorwerth stamt uit de 13de eeuw. Ruimt 700 jaar geleden werd hier een woontoren gebouwd op een eiland in de toen nog onbedijkte rivier de Rijn. In de 15de en 16de eeuw werd het versterkte huis uitgebreid tot een kasteel met vier vleugels rond een kleine binnenplaats. Het koetshuis, de paardenstallen, het poortgebouw en de moestuin dateren uit de 17de eeuw.

Eeuwenlang was het kasteel een centrum van macht, bestuur en rechtspraak in het omringende gebied: de Heerlijkheid Dorenweerd. In de loop van zijn bestaan werd het meerdere malen door brand, verwoesting, leegstand en verwaarlozing getroffen. Toch is het steeds weer in zijn oude glorie hersteld., óók na de Tweede Wereldoorlog, toen er niet meer dan een troosteloze ruïne van over was. Daarbij is zoveel mogelijk gekozen voor de vorm die het had in zijn glorietijd: de 17de eeuw.

Rond kasteel Doorwerth werd in 1643 een waterkerende dijk aangelegd die nog steeds dezelfde functie heeft. Door middel van deze dijk werd er een verbinding gelegd tussen de stuwwal en de oprijlaan, zodat het kasteel als het ware in een polder kwam te liggen. Tegelijk zorgde hij ervoor dat binnen de dijk ruimte uitgespaard werd voor een grote, vierkante moestuin. Op dat moment bestond het kasteel al 400 jaar. Al die tijd had het onbeschermd op een eiland (of 'waard') in de rivier gelegen. Een goede verdedigbare plaats voor een middeleeuws kasteel, maar minder geschikt voor de 17de eeuwse buitenplaats, waar de winterse wateroverlast steeds meer als een probleem werd ervaren.

Sinds 1969 is kasteel Doorwerth in bezit van Gelderse Kasteelen.
(bron: Informatiebord bij oprijlaan Kasteel Doorwerth)

Toegankelijkheid

Ligging in het landschap

Afb: Kasteel Doorwerth
Bron: Rutger van der Klip

5.2 Ruimtelijke opbouw

Kasteel Doorwerth ligt gelegen nabij een het groene dorp Doorwerth nabij Arnhem aan de rand van de Veluwe. Het kasteel ligt in de uiterwaarden van de Neder-Rijn aan de rand van de Veluwe bossen. Op de stuwwal achter het kasteel ligt een afwisselend landschap met bossen, akkers en weilanden.

Het landschap rond Doorwerth bevat de landgoederen Duno, Hoog Oorsprong en Zilverberg op de zuidwestelijke rand van de Veluwe. Deze landgoederen bieden een zeer gevarieerd landschapsbeeld.

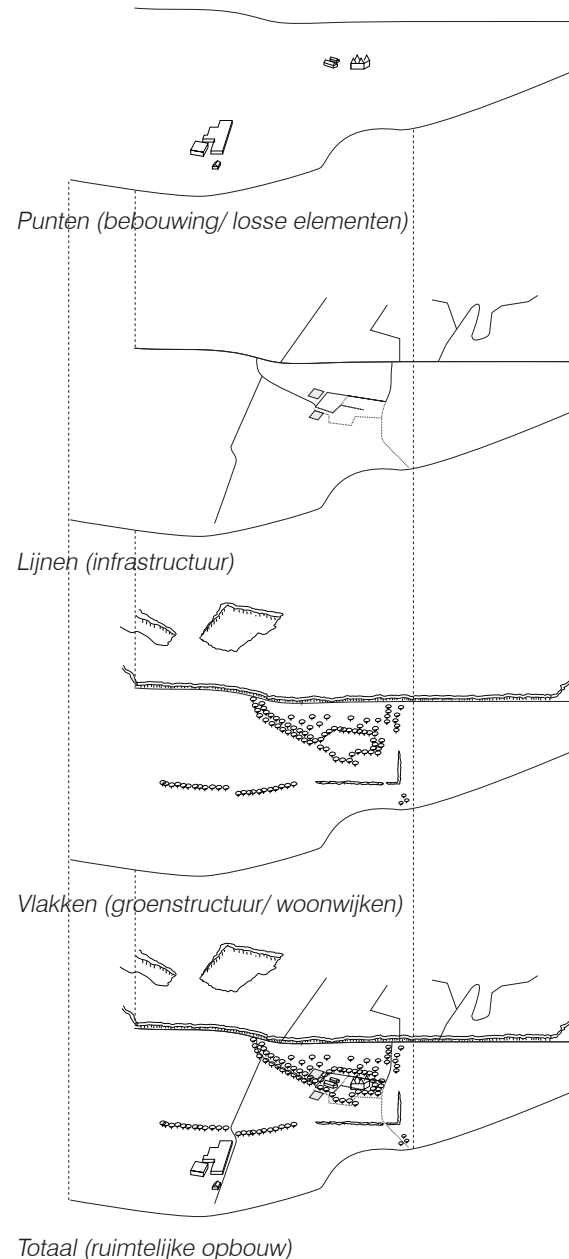
Op het landgoed Hoog Oorsprong vinden we lanen met oude beuken en eiken naast gemengd bos, akkers en weilanden.

De Duno bestaat uit een beboste steile heuvelrand met een vlakkere top. Vanaf een aantal open plekken op dit plateau heeft met een schitterend uitzicht over het Rijndal. De sprengbeek die halverwege de helling ontspringt en de lager gelegen lieflijke vijvertjes aan de Fonteinalle vormen een aangename afwisseling met het steile hellingbos en het vlakke plateau. Het water uit de sprengbeek vond vroeger zijn weg langs het kasteel de uiterwaarden in. Tegenwoordig wordt het water geleid richting de gracht rond Kasteel Doorwerth en draagt bij aan een schoon water in de grachten rond het kasteel. Van hieruit wordt overtollig water richting de Nederrijn gevoerd.

Direct rond Kasteel Doorwerth vind je groene elementen die gerelateerd zijn aan het kasteel. Zo vind je langs de toegangsweg een kenmerkende bomenlaan die vanuit het westen het kasteel aandoet. Deze bomenlaan loopt over in een bomenlaan rond het gehele kasteel over een dijklichaam. Dit dijklichaam functioneert nog steeds als waterkerend element bij hoogwater in de uiterwaarden van de NederRijn.

Aan de oostzijde van Kasteel Doorwerth ligt een soort achteringang voor minder belangrijke personen die vroeger het kasteel aandeden, zoals personeel.

Rond het dijklichaam liggen enkele weilanden die bij Kasteel Doorwerth horen. Deze vallen op doordat er een houtwal is geplaatst aan de rand van deze weilanden. Zo is de eigendomsgrens van het kasteel goed zichtbaar in het landschap.

Totaal (ruimtelijke opbouw)

5.3 Ruimtelijke beleving via routes

Om de ruimtelijke beleving in het aanliggende landschap van Kasteel Doorwerth te onderzoeken hebben we drie routes uitgestippeld die doormiddel van de fotosequentie worden verbeeld.

Op de volgende bladzijden zijn de routes te vinden waarbij de zoneringen doormiddel van kleurenbalken achter de foto's zijn weergegeven.

De volgende zones komen terug in de routes:

- zone 1 (*onwetend -> wetend*)
- zone 2 (*wetend*)
- zone 3 (*benaderend*)
- zone 4 (*nabijheid*)
- zone 5 (*contact*)

De drie routes die zijn uitgestippeld staan hieronder weergegeven in de kaartjes. Deze routes staan op belangrijkheid gerangschikt:

Route 1:

Bevat een hoofdroute vanuit het achterliggende bos, over de ontsluitingsweg, waarvan wordt afgeslagen naar die toegangsweg van het kasteel.

Uiteindelijk loopt deze route over door de toegangspoort naar de binnenplaats van het kasteel en loopt tot aan de kasteeldeur.

Route 2:

Bevat een subroute vanuit het achterliggende bos, over de ontsluitingsweg, waarvan wordt afgeslagen naar die achtertoegangsweg van het kasteel.

Deze route is minder duidelijk zichtbaar dan route 1 en zal waarschijnlijk ook een andere beleving hebben. Deze achtertoegangsweg loopt richting de achteringang van het kasteel en via deze achteringang kom je dezelfde binnenplaats van route 1. Uiteindelijk loopt ook deze route richting de kasteeldeur.

Route 3:

Bevat een subroute die een historisch toegangspad volgt vanaf de Neder-Rijn. Deze route is vroeger gebruikt door het kasteel zelf om een overstap te maken naar de andere kant van het water. Hier lag vroeger een pontverbinding. Tegenwoordig is dit pad nog aanwezig, maar vind het geen aansluiting meer met de overkant. Doordat je hier vanuit een opener gebied komt zal ook de beleving anders zijn ten opzichte van route 1&2.

Deze route loopt door de weilanden naar de waterkerende dijk. Via deze waterkerende dijk wordt je geleid richting de huidige parkeerplaats naar de toegangspoort. Dit eindstuk van de route zal hetzelfde verlopen als het einde van route 1.

Afb: Route 1 Kasteel Doorwerth
700 meter

Afb: Route 2 Kasteel Doorwerth
560 meter

Afb: Route 3 Kasteel Doorwerth
760 meter

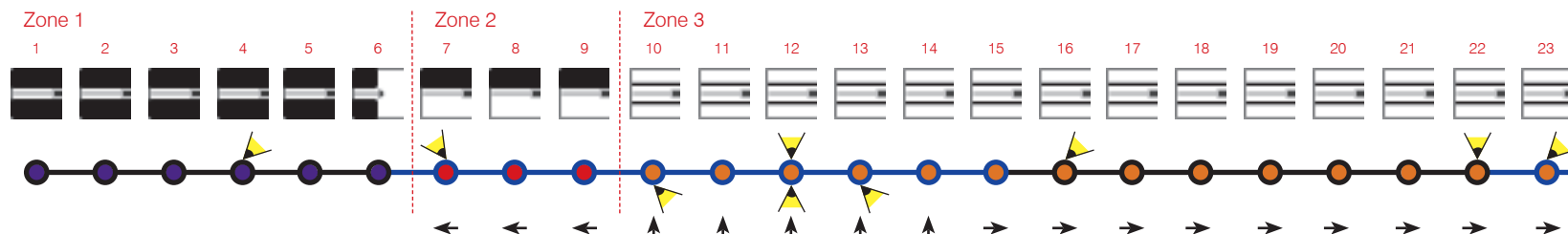
ROUTE 1

De route begint in het bos, van hieruit is Kasteel Doorwerth nog niet zichtbaar, op dit bevindt de bezoeker zich nog in een onwetende fase. Het bos begeleidt de bezoeker naar een opengebied. Aan de rand van het bos is er een doorzicht naar het kasteel en vervolgd een openbaring met zicht over het open landschap en het kasteel (foto 6).

ROUTE 1

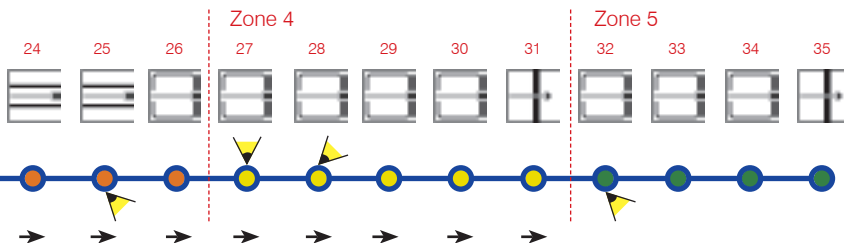

In zone 2 is de bezoeker op de hoogte dat Kasteel Doorwerth aanwezig is. De richting van de route richt zich niet op het kasteel maar er zijn wel enkele kenmerken zichtbaar die een relatie hebben met het kasteel, zoals wegwijzerringen en een hekwerk. De route wordt begeleid door middel van een bos aan de rechterzijde. De bezoeker bevindt zich nu in een fase dat hij/zij weet dat het kasteel aanwezig is maar heeft geen zicht op het kasteel.

De overgang van zone 2 naar zone 3 wordt gevormd door een verandering van richting. Er is een aankondiging door middel van een informatiebord dat de bezoeker zich op de historische toegangsweg naar Kasteel Doorwerth begeeft. Voor dat de bezoeker deze weg inslaat is er aan twee zijden uitzicht over het omliggende landschap. Deze toegangsroute is aangezet door middel van een dubbele bomenrij en wordt geaccentueerd door witte geleide paaltjes. Lang is het kasteel niet zichtbaar, op enkele

momenten na waar bomen uit de laan zijn weg gevallen. Hierdoor ontstaan enkele doorzichten op de boomgaard (foto 16) behorend bij het kasteel en het omliggende landschap. Wanneer men het kasteel nadert wordt deze zichtbaar evenals het parkeerterrein aan de rechterzijde. De bomenrijen volgen de contouren van de parkeerplaats waardoor een omsluiting ontstaat. Dit is een zone waar wetendheid en zichtbaarheid elkaar aflossen. Het einde van de zone wordt gevormd door een brug.

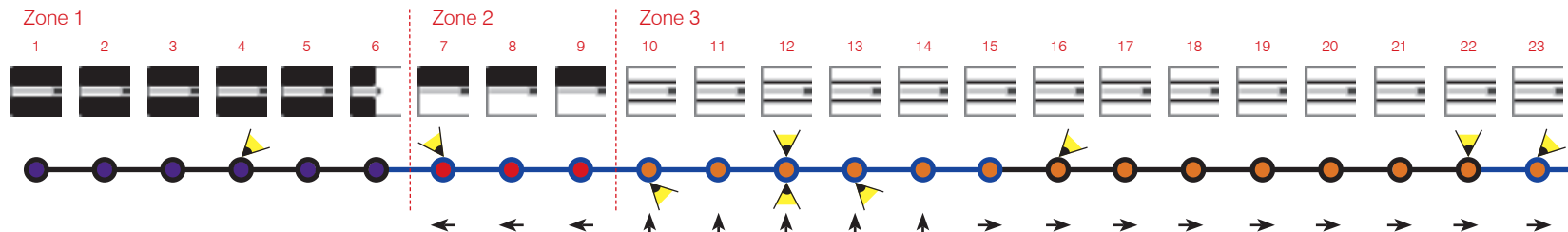
20 meter

ROUTE 1 vervolg

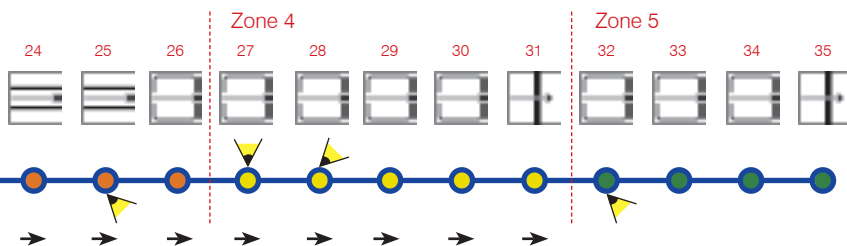
Deze zone bevindt zich binnen de muren Kasteel Doorwerth. Dit is een fase van optimale beleving (contact) van het cultuurhistorische complex. De doorgang wordt gevormd door een grote poort waarna de bezoeker zich op het omsloten binnenterrein begeeft. De blauwe deuren op foto 35 zijn de entree tot het werkelijke kasteel.

ROUTE 1

De route loopt door over de brug. Wanneer de bezoeker over de brug is begeeft men zich in de volgende zone. In deze zone is er bijna contact met het kasteel en begeeft de bezoeker zich op het voor terrein van het kasteel.

— 20 meter

ROUTE 2

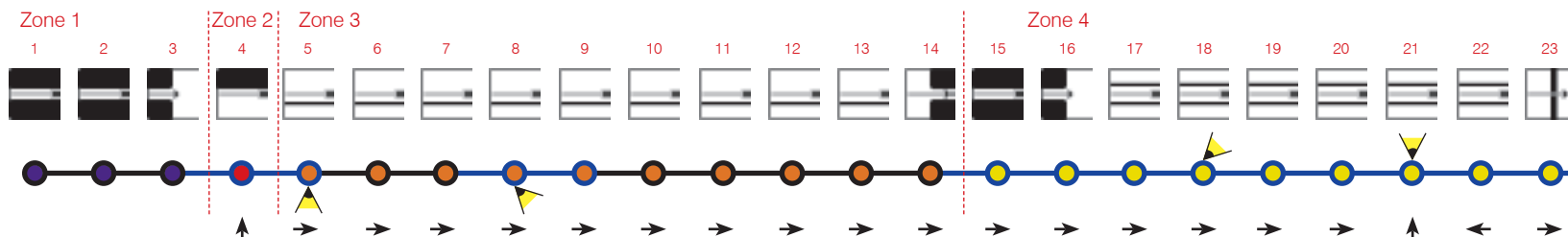

Deze route begint in het bos, op dit moment is er nog geen relatie met Kasteel Doorwerth. De dichte boswanden zorgen er voor dat de focus op het pad naar de uitgang van het bos leidt. Wanneer de bezoeker uit het bos komt richt het zicht zich niet recht naar voren, maar op de kruisende weg (foto 3). Deze weg is het vervolg van de route. De dichte bosrand begeleidt de weg.

Het dijkprofiel waar men overheen wandelt is een cultuurhistorisch element. Het is een waterkerende dijk die kasteel en omliggende grond tegen het water van de Neder Rijn beschermde. Door dit dijksysteem ligt Kasteel Doorwerth ingepolderd. Het pad loopt vervolgens van de dijk af (foto 14) en gaat vervolgd zijn weg door een bos, dit zorgt voor een volgende zone.

ROUTE 2

De bezoeker slaat af en volgt een route over een oude dijk. Deze wordt herkenbaar gemaakt door een informatiebord aan het begin van de dijk. Aan de rechterzijde staat een bomenrij die de route begeleid. De bezoekers bevinden zich nu in een fase dat ze er op geattendeerd zijn dat het kasteel aanwezig is en enkele doorkijkjes hebben naar het kasteel en aan de andere zijde een open landschap zien.

Zone 4 gaat door een oud bos hier is het gevoel van benaderen groot want het kasteel is vanaf foto 15 duidelijk zichtbaar. Het pad loopt over van een bospad naar een laan. Op de overgang is het kasteel goed zichtbaar (foto hiernaast). Je benaderd het kasteel via deze route van af de achterzijde.

Zone 5

20 meter

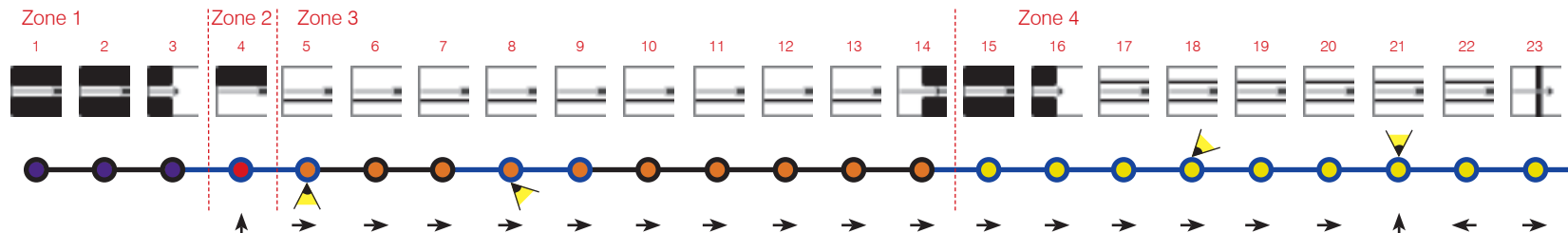
ROUTE 2 vervolg

Wanneer men via deze route binnen komt brengt het een heel ander gevoel met zich mee. Het is een intiemer spannender gevoel. De entree wordt gevormd door een poortje in de muur met hier voorafgaand een smalle brug.

Tijdens het binnentreden en doorgang via het poortje komt de bezoeker in zone 5. In deze zone is deze in contact met het complex. Na de doorgang begeeft de bezoeker zich op het omsloten binnenterrein. De blauwe deuren op foto 28 zijn de entree tot het werkelijke kasteel.

ROUTE 2

Zone 5

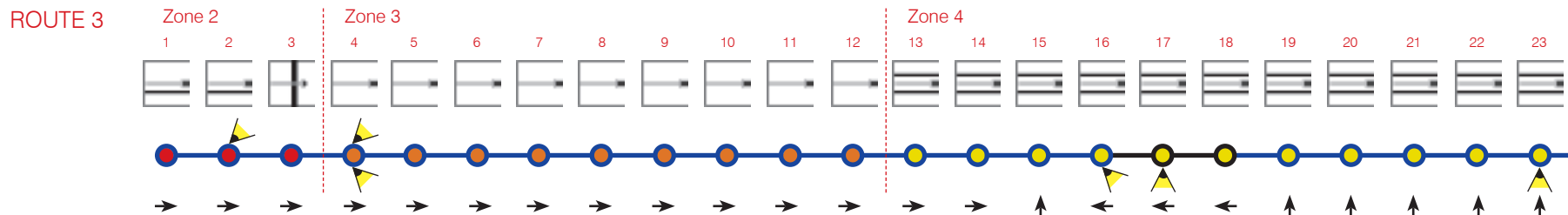

20 meter

ROUTE 3

Na de route door het oude agrarische landschap komt men op de eerder omschreven waterkerende dijk. Wanneer de bezoeker op de dijk komt is men in de nabijheid van het kasteel. De route slingert rondom het kasteel, maar heeft wel constant zicht op het kasteel.

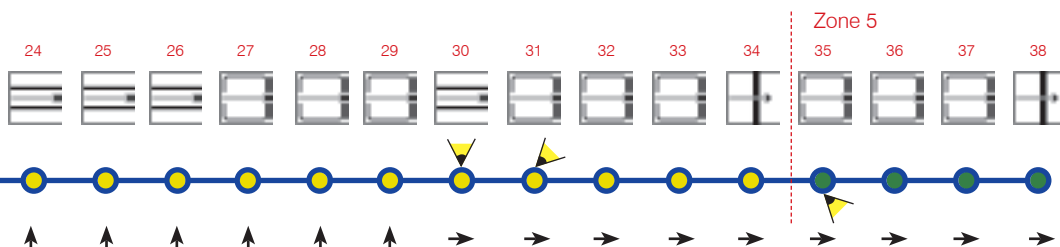

Zone 1 ontbreekt bij deze route, omdat wij gestart zijn op een punt dat Kasteel Doorwerth al zichtbaar is de bezoeker begeeft zich al in een wetende fase. Zone 2 wordt begeleid door een meidoorn haag. Waardoor zo af en toe het zicht op het landschap belemmerd wordt. De zone wordt afgekaderd door middel van een singel. Na de doorgang van deze singel (foto 3) bevindt de bezoeker zich in een fase dat hij het kasteel benaderd. Er zijn hier kenmerken te terug te vinden van een oud boerenland.

Na de doorgang te zien op foto 4 bevindt men zich in een cultuurhistorisch agrarisch landschap. In het glooiende landschap vindt men een oude terp terug waar vroeger een boerderij op heeft gestaan. Deze ruimte wordt afgekaderd door een singel.

Doordat het pad over de dijken slingert zijn er verschillende uitzichten. Enkele malen is het uitzicht gericht op het omliggende openlandschap. De dijk is aangezet met een bomenlaan. Vanaf foto 17 heeft men goed zicht op de, bij het kasteel horende, moestuin.

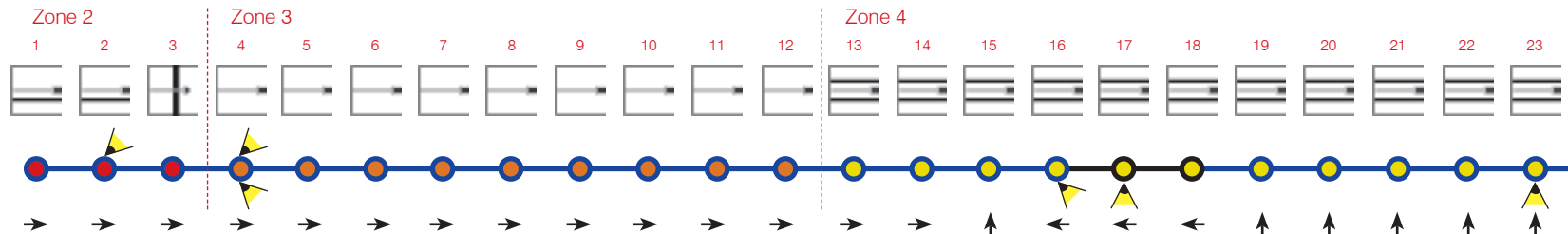

20 meter

ROUTE 3 vervolg

ROUTE 3

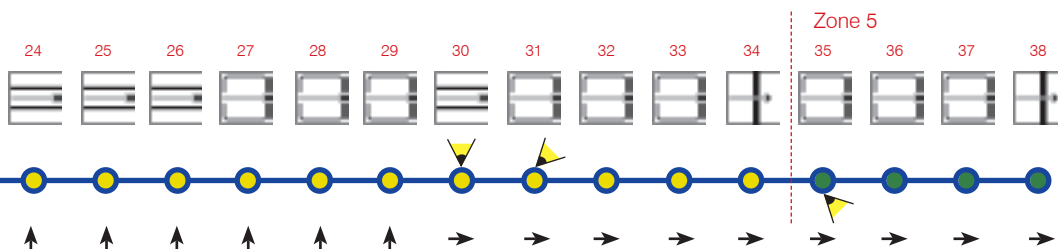

Zone 4 komt via het oude dijklichaam terecht op een parkeerplaats. Deze wordt omkadert door bomen die begeleidend werken. De bezoekers gaan via de brug (foto 30) richting de ingang. Wanneer men voor deze brug staat heeft men nog zicht op een doorlopende weg naar de tweede parkeerplaats. De brug werkt begeleidend.

Deze zone bevindt zich binnen de muren Kasteel Doorwerth. Dit is een fase van optimale beleving (contact) van het cultuurhistorische complex. De doorgang wordt gevormd door een grote poort waarna de bezoeker zich op het omsloten binnenterrein begeeft. De blauwe deuren op foto 3 zijn de entree tot het werkelijke kasteel.

20 meter

5.4 Conclusie Casestudie 1 Kasteel Doorwerth

Vooraf aan de conclusie van Kasteel Doorwerth gaan we eerste de drie routes apart behandelen. Hierin kijken we welke overgangen, groenelementen en/of bebouwde elementen in de benadering invloed hebben op de ruimtelijke beleving van het cultuurhistorisch complex.

Route 1:

Hoofdroute vanuit het bos over de toegangsweg

De zones in route 1 worden achtereenvolgend gevormd door: Bos, Bosrand, Historische Laan, Parkeerplaats, Entreegebied, Toegangspoort en Omsloten Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vijf zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

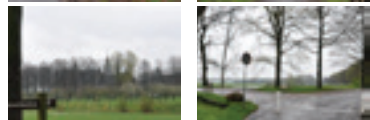
Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Bos
Overgang: Zicht/ bomenrij

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Weiland
Overgang: Afslag

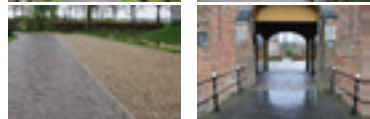
Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Laan
Overgang: Brug/ gracht

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Voorplein
Overgang: Toegangspoort

Zone 5: Contact (object gerelateerd)

Element: Binnenplaats
Overgang: Toegangsdeur

Route 2:

Subroute vanuit het bos over het achterpad en via achteringang

De zones in route 2 worden achtereenvolgend gevormd door: Bos, Bosrand, Pad langs singel, Bossage, Pad rond het kasteel, Toegangspoort en Omsloten Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vijf zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

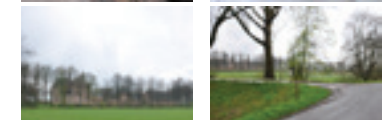
Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Bos
Overgang: Zicht

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Weiland
Overgang: Afslag

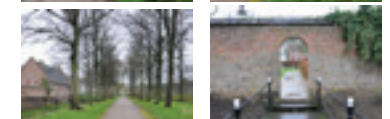
Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Singel
Overgang: Bossage

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Laan
Overgang: Toegangspoort

Zone 5: Contact (object gerelateerd)

Element: Binnenplaats
Overgang: Toegangsdeur

Route 3:
Subroute vanaf rivier over een historisch
pontroute

De zones in route 3 worden achtereenvolgend gevormd door: Weiland, Houtwal, Historisch weiland, Pad rond het kasteel (op dijk), Toegangspoort en Omsloten Ruimte. Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vier zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

	element	overgang
Zone 1: Afwezig		
Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)		
Element:	Weiland	
Overgang:	Houtwal	
Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)		
Element:	Weiland	
Overgang:	Dijk/ Laan	
Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)		
Element:	Laan/ Dijk/ Pad	
Overgang:	Toegangspoort	
Zone 5: Contact		
Element:	Binnenplaats	
Overgang:	Toegangsdeur	

Conclusie Kasteel Doorwerth:

Door de routes naast elkaar te zien valt op dat tussen de routes overeenkomsten te zien zijn. Zo bevatten zone 1 en zone 2 bij alle drie de routes niet object gerelateerde (landschappelijke) elementen.

Vanaf zone 3 bevatten alle drie de routes object gerelateerde elementen. In zone 3, de benaderende zone, zijn het voornamelijk landschappelijke elementen. Deze elementen zoals een bommenlaan en singel dragen ook bij aan de verankering van een cultuurhistorisch complex en zijn aanliggende landschap, zoals een bommenlaan en singel.

In zone 4, de nabijheids zone, zijn niet alleen landschappelijke elementen van belang. In deze zone zijn er ook objecten te vinden die gebouwd of gegraven zijn om de toegankelijkheid en bescherming van het cultuurhistorische complex te versterken, zoals een waterkerende dijk en bruggen. In route 3 is ook kenmerkend dat het wandelpad een omtrekkende beweging maakt in deze zone. Hierdoor verblijft je lang in deze zone. In de laatste zone, de contact zone, beleef je het cultuurhistorisch complex optimaal. Doordat je door een toegangspoort komt wordt er een spanning opgebouwd en deze komt tot een climax wanneer je deze poort door bent. Hier kom je op de binnenplaats en hier krijg je het gevoel van een eigen wereld. Dit komt mede doordat de binnenplaats is ommuurd, een eigen tuin bevat, en het zicht wordt getrokken op het Kasteel.

Uit deze gegevens is er een totaalkaart gemaakt voor de zonering van het routenetwerk rond Kasteel Doorwerth.

In de eindconclusie zal deze zonering in het routenetwerk worden vergeleken met de overige Casestudies doormiddel van abstracte zoneringsskaarten. Hiermee zal er een antwoord op de onderzoeksvraag gegeven worden.

Afb: Zonering in het routenetwerk rond Kasteel

Fort Pannerden

Foto: Zicht op Fort Pannerden vanaf rivier de Rijn
Bron: Rutger van der Klip

Afb: Luchtfoto van het gebied rond Fort Pannerden
Bron: Google Maps

Afb: Abstractie van het gebied rond Fort Pannerden
Bron: Google Maps

PLAATS:	Bemmel (nabij Doornenburg)
BOUWJAAR:	Tussen 1869 en 1872 Na restauratie in 2011 opengesteld
OPP:	< 1 hectare
HISTORISCHE FUNCTIE:	Verdediging
HUIDIGE FUNCTIE:	Verhuur voor vergaderen & meetings, Informatiepunt en Recreatieve openstelling

6. Fort Pannerden

6.1 Algemene Beschrijving

Het Fort Pannerden is ontworpen door Kapitein Ingenieur Ninaber en gebouwd in de periode 1869-1871. Het diende ter verdediging van de Waal en het Pannerdens Kanaal.

Een belangrijke functie van het fort was het voorkomen van een vijandelijke afdamming van het Pannerdens Kanaal, zodat de Nieuwe Hollandse Waterlinie niet droog zou komen te staan. Voor de Eerste Wereldoorlog werd het fort in paraatheid gebracht. Doordat Nederland neutraal kon blijven in die oorlog, hebben de soldaten in het fort niet in actie hoeven komen.

Rond het fort liggen zeven betonnen bunkers uit 1939, die aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog als verdedigingslinie gebouwd zijn. Op 10 mei 1940 werd het fort belegerd door de Duitsers. Een dag later moest het fort zich al gewonnen geven na de dreiging met een bombardement. Na de oorlog werden uiteenlopende materialen uit het fort geplunderd. De meegenomen materialen werden gebruikt voor de wederopbouw.

Het fort is tegenwoordig eigendom van Staatsbosbeheer en staat op de Rijksmonumentenlijst.

(bron: Informatiebord bij toegang Fort Pannerden)

Toegankelijkheid

Ligging in het landschap

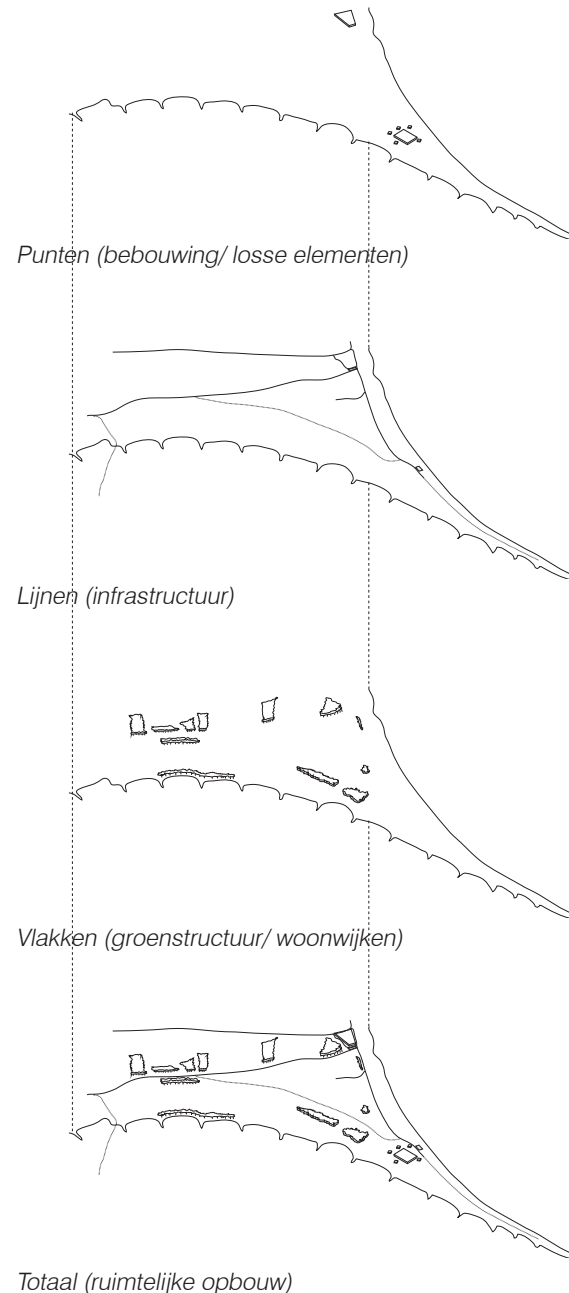
Afb: Gracht en toegangsbrug Fort Pannerden
Bron: Rutger van der Klip

6.2 Ruimtelijke opbouw

Fort Pannerden ligt in het natuurgebied de Klompenwaard op de Pannerdensche Kop nabij de splitsing van de Rijn in de Waal en het Pannerdens Kanaal. Het natuurgebied de Klompenwaard maakt deel uit van het Nationaal Landschap De Gelderse Poort.

De ruige riviernatuur langs de Rijn en Waal herbergen een veelzijdige flora en fauna. In dit landschap heeft landbouwgrond de afgelopen jaren plaats gemaakt voor nieuwe natuur, waarbij plassen, moerassen en ruige beplanting is ontstaan.

Het aanliggende landschap rond Fort Pannerden heeft weinig relatie met het fort. Het fort ligt eigenlijk als een eiland in een natuurgebied. Wat wel kenmerkend is aan het aanliggende landschap is de openheid aan de ' voorkant' van het fort. Deze voorkant vanuit het fort gezien ligt richting de splitsing waar vroeger de controle over de rivieren gehouden moest worden. De huidige ingang ligt dus eigenlijk aan de zijkant van het fort. Aan de achterkant van het fort is er wel begroeiing te vinden. Deze begroeiing bestaat voornamelijk uit lage struwelen. Door deze begroeiing is het fort vanaf het land nauwelijks zichtbaar.

6.3 Ruimtelijke beleving via routes

Om de ruimtelijke beleving in het aanliggende landschap van Fort Pannerden te onderzoeken hebben we twee routes uitgestippeld die doormiddel van de fotosequentie worden verbeeld.

Op de volgende bladzijden zijn de routes te vinden waarbij de zoneringen doormiddel van kleurenbalken achter de foto's zijn weergegeven.

De volgende zones komen terug in de routes:

- zone 1 (*onwetend -> wetend*)
- zone 2 (*wetend*)
- zone 3 (*benaderend*)
- zone 4 (*nabijheid*)
- zone 5 (*contact*)

De twee routes die zijn uitgestippeld staan hieronder weergegeven in de kaartjes. Deze routes staan op belangrijkheid gerangschikt:

Route 1:

Bevat een hoofdroute vanaf een kleine parkeerplaats langs de rand van een kleine woonwijk. Vanaf deze parkeerplaats steek je over, over de ontsluitingsweg, richting het toegangshek op de dijk die richting Fort Pannerden gaat.

Deze langgerekte dijk ligt open in het landschap waardoor er een

constant uitzicht is en Fort Pannerden al in een vroeg stadium te zien is.

Route 2:

Bevat een subroute vanaf de waterkerende dijk rond de uiterwaarden.

Vanaf deze waterkerende dijk ligt een struinroute is de uiterwaarden.

Deze struinroute kan op vele verschillende manier leiden tot Fort Pannerden. Wij hebben ervoor gekozen om de makkelijkst bewandelbare route te nemen zodat potentieel de meeste recreanten deze route ook zullen nemen. De struinroute kenmerkt zich door een afwisseling van hele open stukken en wat minder opener stukken. Door de begroeiing voor het fort valt het fort alleen op door een vlaggenstok vanaf de verte.

Wanneer je dichterbij komen en de verhoging op stapt die halverwege de route ligt kan je vanaf dat punt Fort Pannerden beter waarnemen.

Route 1 Fort Pannerden
1060 meter

Route 2 Kasteel Doorwerth
1440 meter

ROUTE 1

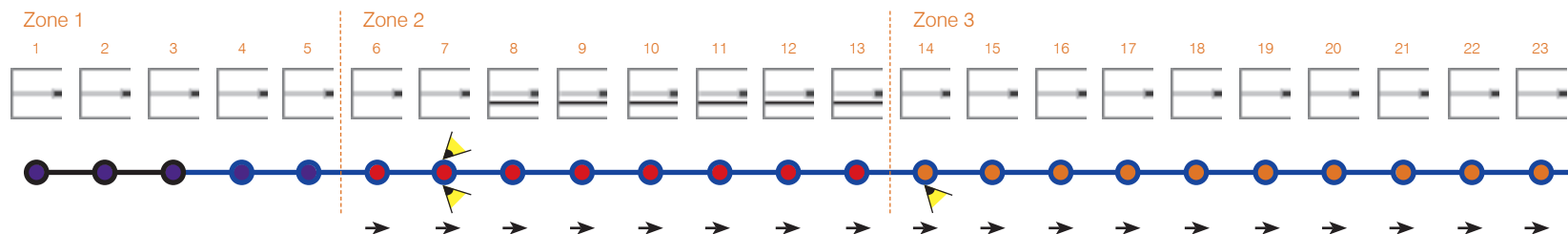
De hoofdroute naar Fort Pannerden start aan de rand van het buurtschap Sterreschans. De bezoeker kan hier aan de rand van de buurtschap zijn auto parkeren, vanaf de parkeerplaats is er nog geen relatie met het fort. Vanaf foto 4 is het fort in zicht en begeeft de bezoeker zich in een wetende fase. Tot het hek (foto 5) begeeft de bezoeker zich in de wetende fase, omdat er zicht is en er staan borden die verwijzen naar Fort Pannerden.

Het weidse uitzicht wordt tot foto 13 aan de rechterzijde geblokkeerd door een singel. Het zichtveld leid door deze singel automatisch richting het fort. Na deze singel heeft men aan beide zijden wijds uitzicht

ROUTE 1

De doorgang van het hek zorgt voor een overgang in de zones.
De bezoeker gaat van de wetende zone naar de zone dat het fort benaderd wordt. De bezoeker begeeft zich op de toegangsweg naar het fort. De toegangsweg is gelegen op een dijk en zorgt voor een vroege blik op het fort en voor een wijds uitzicht over de uiterwaarden.

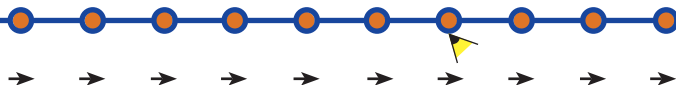

De benaderende fase is een lange fase met constant Fort Pannerden in beeld en dezelfde beweging van rechtstreeks benaderen. De dijk waar de toegangsweg op ligt zorgt voor een overzichtelijk beeld over de uiterwaarden en het Pannerdensch Kanaal.

vervolg route volgende bladzijde

20 meter

ROUTE 1 vervolg

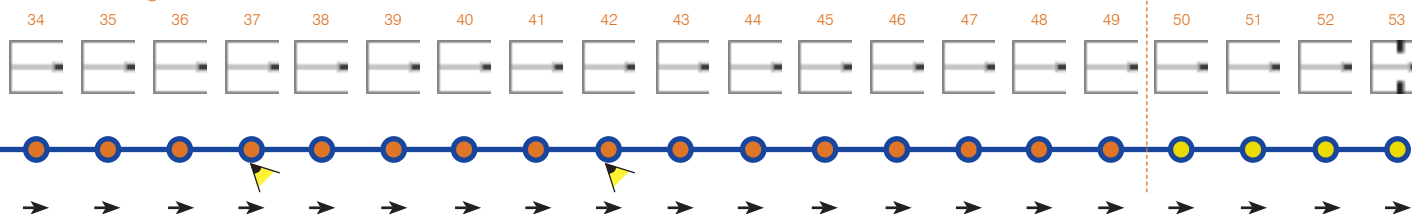
Wanneer men zich over de dijk voortbeweegt wordt men op den duur begeleid door meidoorn heesters. Deze heesters zorgen voor enkele beeldafwisselingen en afleiding van het eentonige uitzicht.

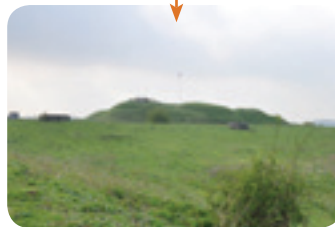

Een knik in de route zorgt een voor een ander beeld. De bezoeker kijkt nu recht over het Pannerdesche kanaal. Het Fort is nog steeds goed zichtbaar door het open landschap. (Foto 42 tot 48)

ROUTE 1 vervolg

Zone 3 vervolg

De zone verandert na foto 49. De groepschuilplaatsen, een zichtbare parkeerplaats en een blik op de ingang zorgen voor deze overgang. De bezoeker bevindt zich in de zone van nabijheid. Opvallend is dat het dijklichaam hier ook aan meewerkt. De hoogte van de dijk verloopt naar de zelfde hoogte als de ingang van het fort. De ingang is gesloten hierdoor ontbreekt de zone van contact.

 20 meter

ROUTE 2

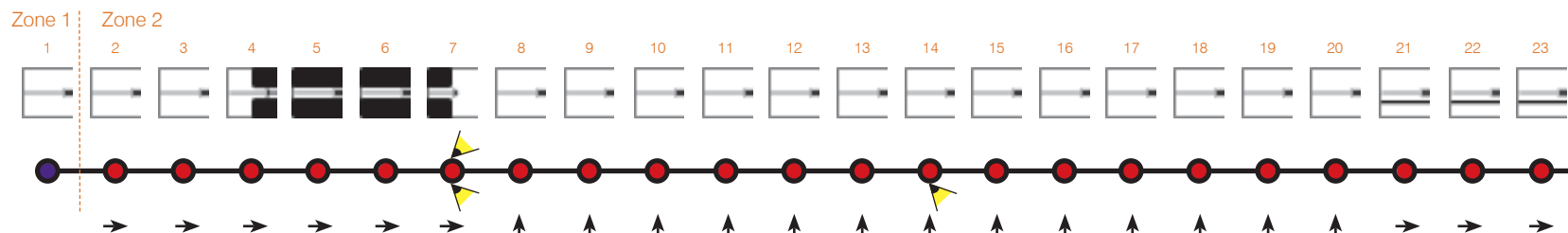

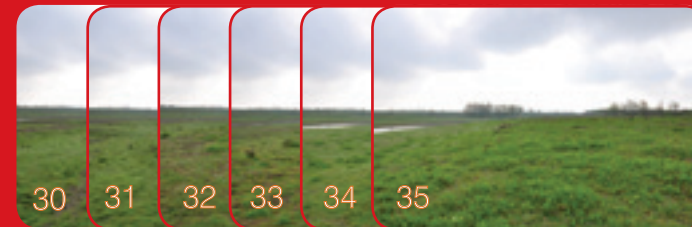
De subroute naar Fort Pannerden is een struinroute. Deze route begint vanaf de Waaldijk. De zone van onwetendheid wordt afgesloten op het moment dat de route langs een informatiebord gaat. Hierop wordt verwezen naar Fort Pannerden. De route wordt vervolgd in de wetende zone. Op foto 6 bevindt zich een doorgang door een singel die toegang biedt aan het struingebied. Na deze doorgang is een duidelijke openbaring met een breed zicht over het struingebied.

De route vervolgd zich door een vrij open veld met enkele bospercelen die voor begeleiding zorgen. Wanneer men over de grasvlakte loopt heeft men nog niet het besef dat men zich op de toegangsroute naar het fort bevindt. Op foto 14 is duidelijk te zien dat de route wordt gestuurd door een stroomgeul.

ROUTE 2

Na een periode van een combinatie van vlakke en bospercelen die de route stuurden is er geen begeleiding meer. Hier is weer een periode van een openveld zonder begeleiding. De richting van de route kan de bezoeker zelf sturen.

vervolg route volgende bladzijde

20 meter

ROUTE 2 vervolg

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

De zone van wetend is een lange zone, maar door de verschillende begeleiding is het wel een afwisselende zone. Deze zone wordt beëindigd doordat de route een verhoging van het grondvlak volgt (foto 50). Vanaf dit punt is een vlag van Fort Pannerden te zien en komt de bezoeker in de benaderende zone.

60

61

62

63

64

65

66

Doordat de route omringt is door hogere beplanting valt er een deel van het uitzicht weg. Er is een ander gevoel van ruimte. Wanneer de route door deze beplanting heen is volgt een openbaring met een zicht over het hele fort en bijbehorende groepsschuilplaatsen. (Zie foto 63 en uitzicht)

ROUTE 2 vervolg

Zone 3 vervolg

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

Zone 3

51

52

53

54

55

56

57

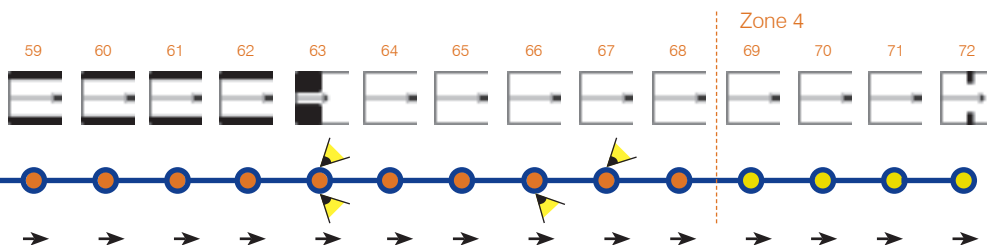
58

Tijdens het ingaan van de zone benaderen heeft men zicht op een deel van fort of tekenen die laten zien dat het fort aanwezig is. Door een route te volgen door een ruigte met heesters en hogere begroeiing is het een afwisselende zone met constant zicht op het fort of de vlag op het fort.

De overgang van de zone benaderen naar de zone nabijheid wordt gevormd doordat de route aansluit op de hoofdroute en de bezoeker de ingang en parkeerplaats waarneemt. De ingang is gesloten hierdoor ontbreekt de zone van contact.

20 meter

6.4 Conclusie Casestudie 2 Fort Pannerden

Vooraf aan de conclusie van Fort Pannerden gaan we eerste de twee routes apart behandelen. Hierin kijken we welke overgangen, groenelementen en/of bebouwde elementen in de benadering invloed hebben op de ruimtelijke beleving van het cultuurhistorisch complex.

Route 1:

Hoofdroute vanaf parkeerplaats over dijkprofiel richting het fort

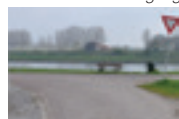
De zones in route 1 worden achtereenvolgend gevormd door: Parkeerplaats, Openbare weg, Toegangshek, Dijkprofiel, Uitzicht en nogmaals een Toegangshek.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vier zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Rand Woonwijk
Overgang: Zicht

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Openbare weg
Overgang: Toegangshek

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Dijk
Overgang: Verlaging

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Schuilplaats
Overgang: Toegangshek

Zone 5: (Niet altijd toegankelijk)

Route 2:

Subroute winterdijk door het struingebied richting het fort.

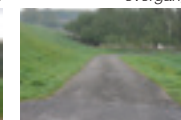
De zones in route 2 worden achtereenvolgend gevormd door: Winterdijk, Bossage, Klaphek, Uitwerwaarden met begroeiingen, dijklichaam en uiteindelijk het Toegangshek.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vier zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

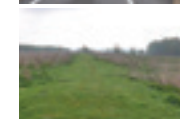
Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Dijk
Overgang: Afslag

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Landschap
Overgang: Verhoging

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Vlag
Overgang: Dijk

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Schuilplaats
Overgang: Toegangshek

Zone 5: (Niet altijd toegankelijk)

Conclusie Fort Pannerden:

Door de routes naast elkaar te zien valt op dat tussen de routes overeenkomsten te zien zijn, maar deze minder overtuigend naar voren komen zoals in het vorige hoofdstuk van Kasteel Doorwerth. Zo bevatten zone 1 en zone 2 wel bij allebei de routes niet object gerelateerde (landschappelijke) elementen. Al is de overgang van zone 2 naar zone 3 in route 1 wel kenmerkend voor Fort Pannerden. Hier staat namelijk als het toegangshek voor de dijk richting het Fort

Vanaf zone 3 bevatten beide routes object gerelateerde elementen. In zone 3, de benaderende zone, is het de vlag van het Fort en de toegangsweg op de dijk.

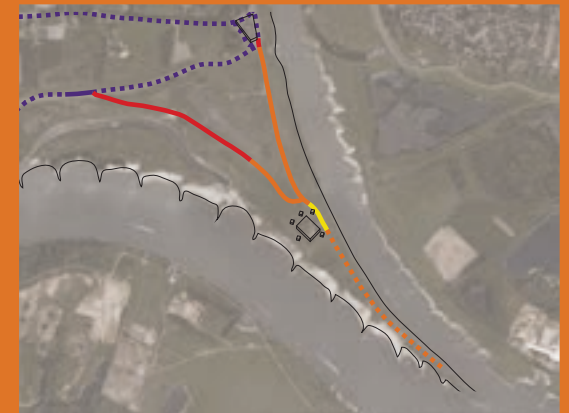
In zone 4, de nabijheids zone, zijn niet alleen landschappelijke elementen van belang.

In deze zone zijn er ook objecten te vinden die gebouwd of gegraven zijn om de toegankelijkheid en bescherming van het cultuurhistorische complex te versterken, zoals een dijk en schuilplaatsen. In deze zone is het zicht op het fort ook optimaal, doordat je vanaf deze zone in de grachten rond het fort kunt kijken.

De laatste zone, de contact zone, is niet gemeten tijdens het onderzoek, omdat tijdens het bezoek het fort gesloten was. Hierdoor was er niet de mogelijkheid om de route tot aan de deur van het fort te meten en is de route geëindigd bij het toegangshek.

Uit deze gegevens is er een totaalkaart gemaakt voor de zonering van het routenetwerk rond Fort Pannerden.

In de eindconclusie zal deze zonering in het routenetwerk worden vergeleken met de overige Casestudies doormiddel van abstracte zoneringskaarten. Hiermee zal er een antwoord op de onderzoeksvraag gegeven worden.

Afb: Zonering in het routenetwerk rond Fort

Kasteel Doornenburg

Foto: Zicht op Kasteel Doornenburg vanuit Doornenburg
Bron: Rutger van der Klip

Afb: Luchtfoto van het gebied rond Kasteel Doornenburg
Bron: Google Maps

Afb: Abstractie van het gebied rond Kasteel Doornenburg
Bron: Google Maps

PLAATS:	Bemmel (gelegen aan Doornenburg)
BOUWJAAR:	Eerste melding in 891 van villa Vanaf 12e en 13e eeuw tot kasteel Opnieuw opgebouwd na verwoesting van Tweede Wereldoorlog
OPP:	+/- 8 hectare
HISTORISCHE FUNCTIE:	Wonen
HUIDIGE FUNCTIE:	Wonen, horeca, verhuur en museum

7. Kasteel Doornenburg

7.1 Algemene Beschrijving

De Doornenburg is Nederlands enige kasteel met een nog oorspronkelijke Middeleeuwse voorburch. Van de 'Villa Doronburc' wordt al in het jaar 891 melding gemaakt. Uit de toen sterk verdedigbare boerenhove ontstond na de ontwikkeling van de baksteentechniek in de 13e en 14e eeuw dit kasteel.

De eerste bekende bewoner is Willem van Doornick (1295-1346). Vervolgens woonden er de geslachten van Bylandt en van Homoet, die beiden een belangrijke bijdrage aan de bouw geleverd hebben. In 1779 erfde Maria von Delwich als weduwe van Jacob van Bommel deze machtige burcht. Na haar dood in 1847 brak een lange periode van voorgaand verval aan.

In 1936 werd het kasteel op initiatief van dr. J.H. van Heek door de Stichting tot hehoud van den Doornenburg gekocht en vervolgens gerestaureerd. In 1941 waren de restauratiewerkzaamheden voltooid, doch in 1945 werd al dit werk door oorlogsgeweld grotendeels vernield. Sinds de wederopbouw (1965) is het kasteel weer voor het publiek opengesteld en wordt het tevens gebruikt voor feestelijke bijeenkomsten en conferenties.

Tegenwoordig is de stichting nog steeds eigenaar van het Kasteel en stelt als doel de karakteristieke middeleeuwse burcht en omgeving zo goed mogelijk in stand te houden.

(bron: Informatiebord bij entree Kasteel Doornenburg)

Toegankelijkheid

Ligging in het landschap

Afb: Kasteel Doornenburg
Bron: Rutger van der Klip

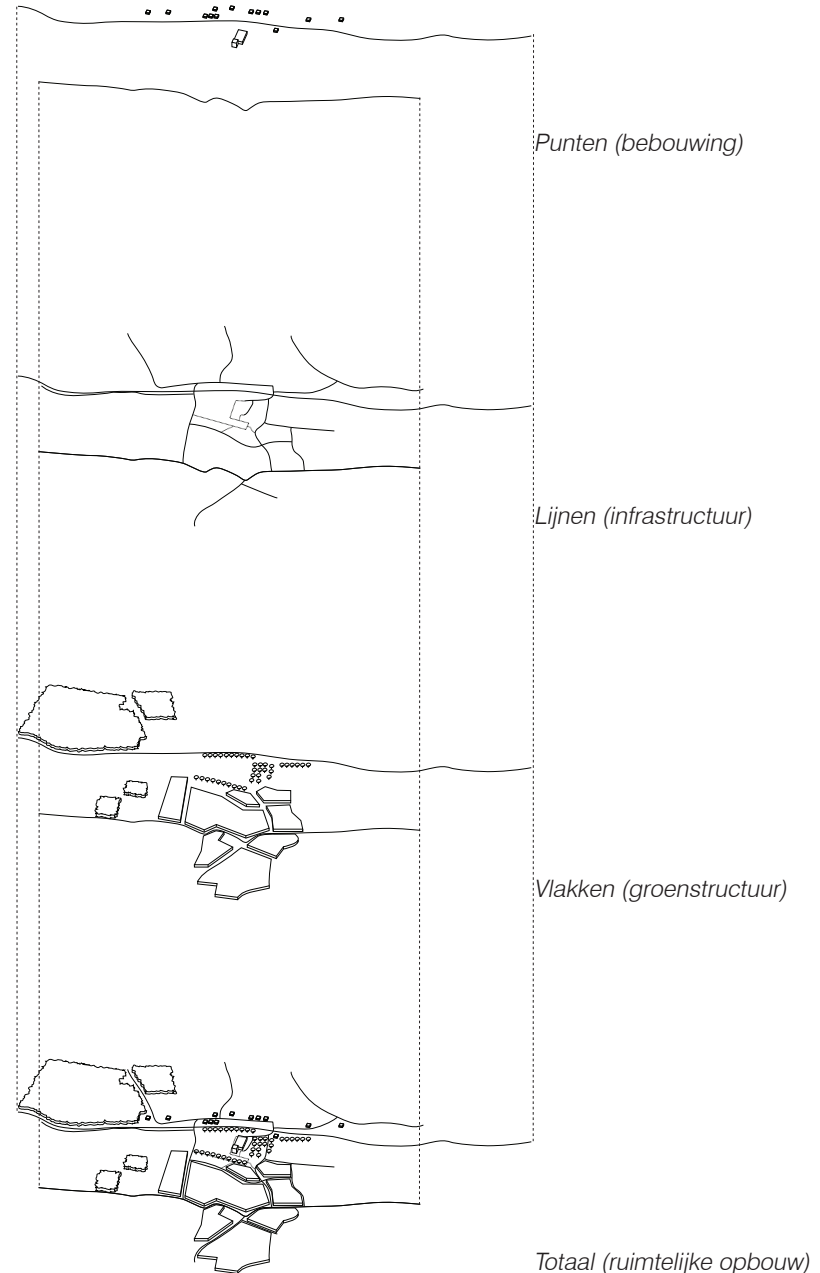
7.2 Ruimtelijke opbouw

In de uiterste uithoek van de Over Betuwe splitst de Rijn en de Waal. Juist op deze plek staat Kasteel Doornenburg. Dit robuuste middeleeuwse kasteel bestaat uit een hoofd en voorburch die met elkaar verbonden zijn door een houten brug.

Om het kasteel ligt op ruim 8 hectare agrarische grond, die in het kader van natuurbeheer extensief wordt beweid. Daaromheen bevinden zich vele boomgaarden wat de karakteristiek Betuwse landschap ook erg uniek maakt. In de omliggende weilanden lopen Lakenvelder zoogkoeien. Rond de agrarische gronden komen meidoornhagen voor wat refereert aan de vervlogen tijden van het kasteel. Aan de oostzijde bevindt zich ook nog een grote boomgaard die gerelateerd is aan het kasteel. Op deze boomgaard staan voornamelijk oude fruitrassen.

Binnen de verdedigingsmuren staat een boerderij die nog volop in bedrijf is. Vandaar dat het kasteel uniek is in Nederland.

Direct rond het kasteel vind je veel openheid. Dit wordt in eerste instantie gecreeërd door de gracht rond het kasteel en rond de voorburch. Daarnaast liggen er aan deze gracht aan de westzijde, zuidzijde en deels noordzijde weilanden die deze openheid versterken. Wanneer deze weilanden de grens aanraakt van de woonwijk of wegen wordt het weiland omkaderd door middel van open lanen of houtwallen. Hierdoor werken deze elementen wel als grens, maar wordt het zicht op het kasteel behouden.

Totaal (ruimtelijke opbouw)

7.3 Ruimtelijke beleving via routes

Om de ruimtelijke beleving in het aanliggende landschap van Kasteel Doornenburg te onderzoeken hebben we drie routes uitgestippeld die doormiddel van de fotosequentie worden verbeeld.

Op de volgende bladzijden zijn de routes te vinden waarbij de zoneringen doormiddel van kleurenbalken achter de foto's zijn weergegeven.

De volgende zones komen terug in de routes:

- zone 1 (*onwetend -> wetend*)
- zone 2 (*wetend*)
- zone 3 (*benaderend*)
- zone 4 (*nabijheid*)
- zone 5 (*contact*)

De drie routes die zijn uitgestippeld staan hieronder weergegeven in de kaartjes. Deze routes staan op belangrijkheid gerangschikt:

Route 1:

Bevat een hoofdroute van een waterkerend dijkprofiel. Via een afslag kom je op een weg terecht die door een weiland loopt. Deze weg leidt naar een kruising waar je moet afslaan om over de Linge te gaan met een brug. Na deze brug ligt meteen de toegangsweg van Kasteel Doornenburg. Langs deze toegangsweg ligt ook de parkeerplaats

en uiteindelijk loopt deze weg richting de toegangspoort. Na deze toegangspoort kom je in de Voorburch van het kasteel.

Route 2:

Bevat een subroute vanuit het boomgaardengebied. Deze weg kenmerkt zich doordat je vanuit de boomgaarden door zichtlijnen al het kasteel in beeld krijgt. Na enkele bebouwingen krijg je het kasteel ook daadwerkelijk in het vizier. Na een korte omweg kom je uiteindelijk op dezelfde route als route 1 vanaf de brug over de Linge. Hier volgt de route hetzelfde pad als route 1.

Route 3:

Bevat een subroute die een historisch toegangspad volgt vanuit de woonwijk. Dit pad loopt vanuit de woonwijk via een bossage langs de grens van een weiland. Dit pad wordt gekenmerkt door een oude laan van Esdoorns. Ook deze route kent een omweg naar het kasteel toe. Uiteindelijk kom je bij het kasteel aan de verkeerde zijde ten opzichte van de ingang. Hierdoor dien je een pad te volgen rond het kasteel en is het kasteel vanuit meerdere punten te bezichtigen. Uiteindelijk kom je bij de toegangspoort en volg je dezelfde route als de vorige routes.

Afb: Route 1 Kasteel Doornenburg
600 meter

Afb: Route 2 Kasteel Doornenburg
840 meter

Afb: Route 3 Kasteel Doornenburg
900 meter

ROUTE 1

Deze route start in het buitengebied van Doornenburg. Kasteel Doornenburg is in de deze zone nog niet zichtbaar. De woning met bijbehorende tuin blokkeren het zicht op het kasteel. De overgang komt tot stand in de bocht van de route. Het kasteel komt inzicht de bezoeker begeeft zich in de wetende fase.

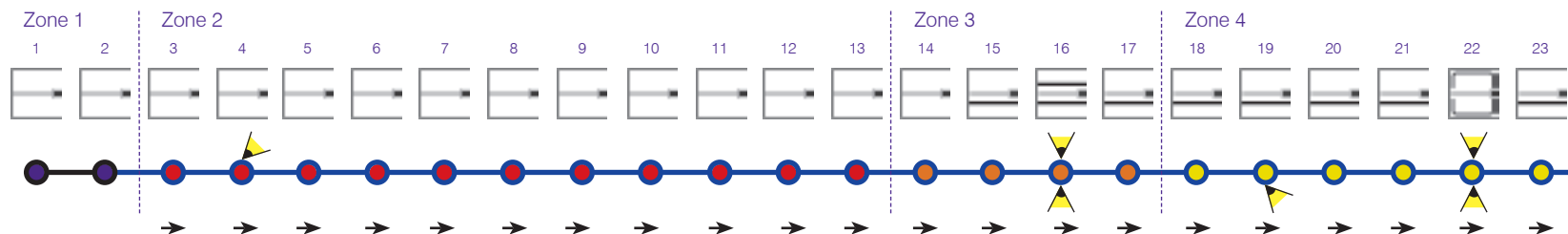

In de zone van nabijheid is ook de parkeerplaats gelegen. Het kasteel is bijna tot de ingang benaderbaar met de auto. Wanneer de bezoeker de route vervolgt ziet hij/zij verwijzingen naar het kasteel. Rondom het kasteel staan corten stalen borden met gedichten erop die verwijzen naar de historie van Kasteel Doornenburg. De zone van nabijheid reikt tot aan de poort van het kasteel.

De zone wetend gaat over in de zone benaderend wanneer men de bewust de afslag neemt richting het kasteel (foto 14). Wanneer de bezoeker de afslag neemt kan deze er voor kiezen om naar het kasteel te gaan. De zone wordt begeleid door een haag en door een brug waar de Linge onderdoor stroomt.

ROUTE 1

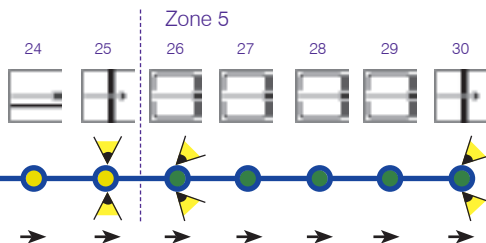

Tijdens de wetende fase begeeft de bezoeker zich in een openruimte. De route wordt begeleid door het hekwerk van de omliggende weilanden. Er blijft constant zicht op het kasteel, omdat deze met zijn hoogte boven de bomen uit steekt.

Wanneer men de toegangsweg van Kasteel Doornenburg betreedt komt de bezoeker in de zone van nabijheid. De overgang wordt gevormd doordat er een afslag wordt ingegaan naar het terrein van het kasteel.

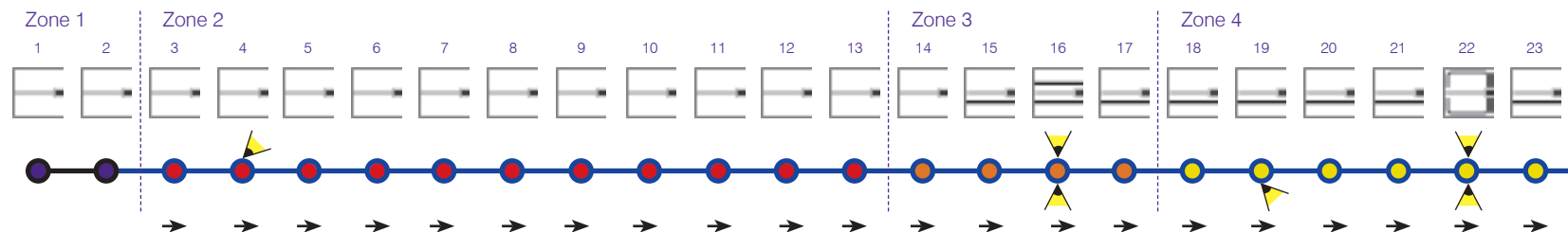
20 meter

ROUTE 1 vervolg

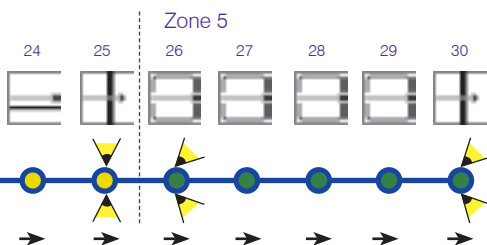
In de zone van nabijheid is ook de parkeerplaats gelegen. Het kasteel is bijna tot de ingang benaderbaar met de auto. Wanneer de bezoeker de route vervolgd ziet hij/zij verwijzingen naar het kasteel. Rondom het kasteel staan corten stalen borden met gedichten erop die verwijzen naar de historie van Kasteel Doornenburg. De zone van nabijheid reikt tot aan de poort van het kasteel.

ROUTE 1

Vanaf de ophaalbrug en de poort van het kasteel bevindt de bezoeker zich in de contact zone. De bezoeker treedt hier de voorburgt binnen en beleeft hier de het kasteel het sterkst. Voor de toegang van het werkelijke kasteel moet de bezoeker de voorburgt oversteken.

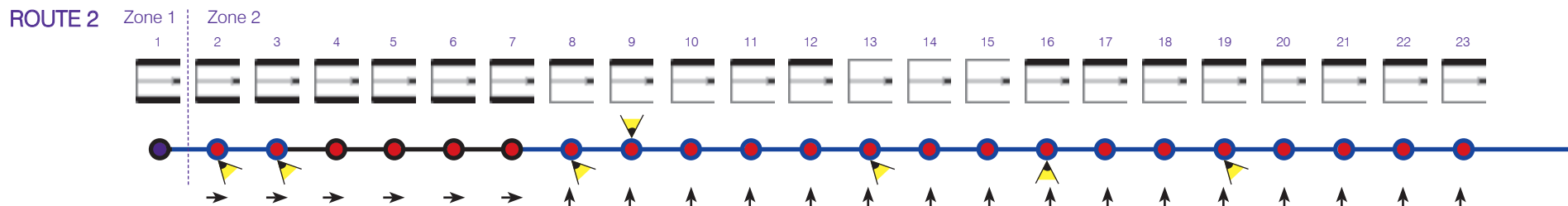

— 20 meter

ROUTE 2

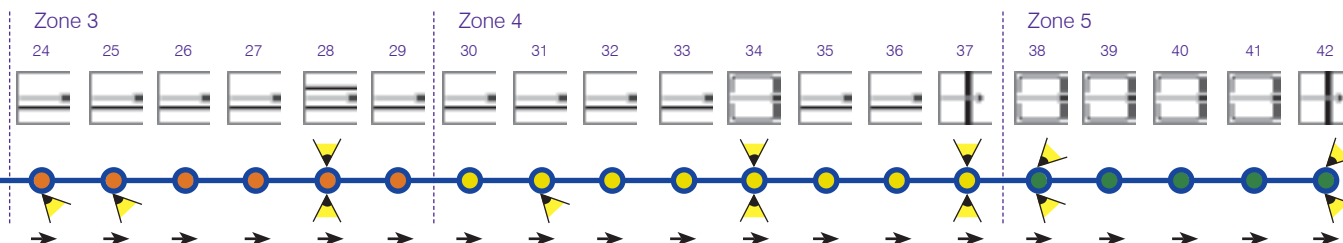
Route 2 begint met een zone onwetendheid. Het zicht wordt geblokkeerd doordat aan beide zijden van de route een boomgaard staat. Tijdens deze route wordt het kasteel zichtbaar en verandert de zone van onwetend naar wetend. De bezoeker weet dat het kasteel in de buurt is, maar de route leidt niet direct naar het kasteel toe. In deze zone is er afwisseling van zichtbaarheid van het kasteel, deze wordt belemmerd door de bebouwing die aan de route ligt.

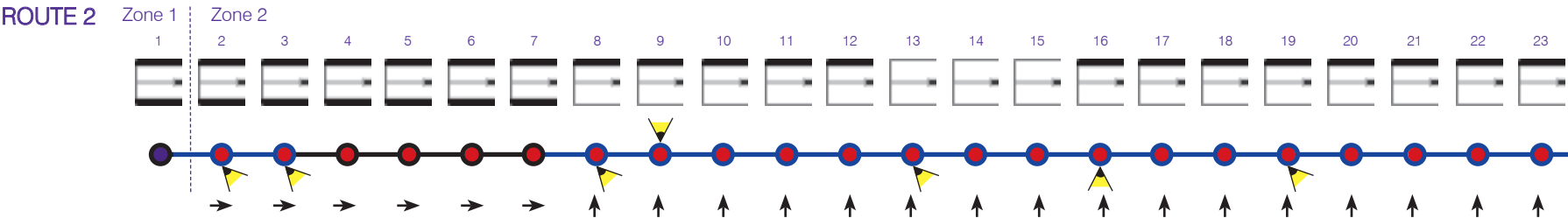

Na een periode waar de bebouwing de route nog begeleidt komt de bezoeker in een zone dat er constant zicht is op het Kasteel Doornenburg echter de route leidt niet direct naar het kasteel. De route wordt begeleid door hagen en hekwerken. Wanneer de bezoeker de route volgt en na foto 23 de bocht omgaat komt hij/zij in de zone van benaderen.

Vanaf dit moment gaat de bezoeker meer bewust richting het kasteel. Het vervolg van deze route komt voor een groot deel overeen met route 1 (vanaf foto 27).

ROUTE 2 vervolg

30 zone 4

31

32

33

34

40

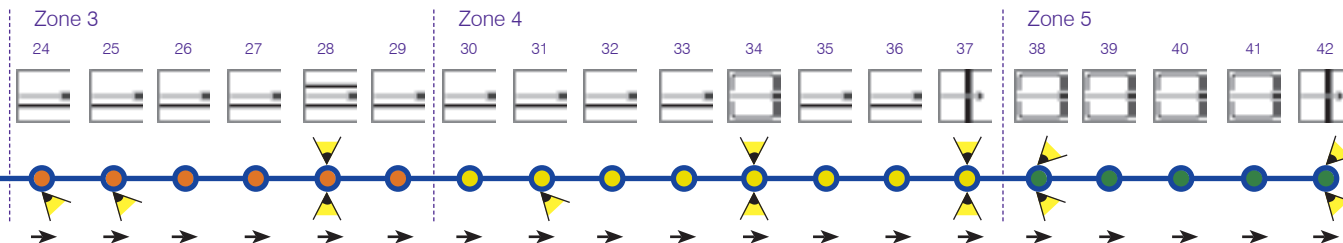

41

42

Vanaf de ophaalbrug en de poort van het kasteel bevindt de bezoeker zich in de contact zone. De bezoeker treedt hier de voorburgt binnen en beleeft hier de het kasteel het sterkst. Voor de toegang van het werkelijke kasteel moet de bezoeker de voorburgt oversteken.

20 meter

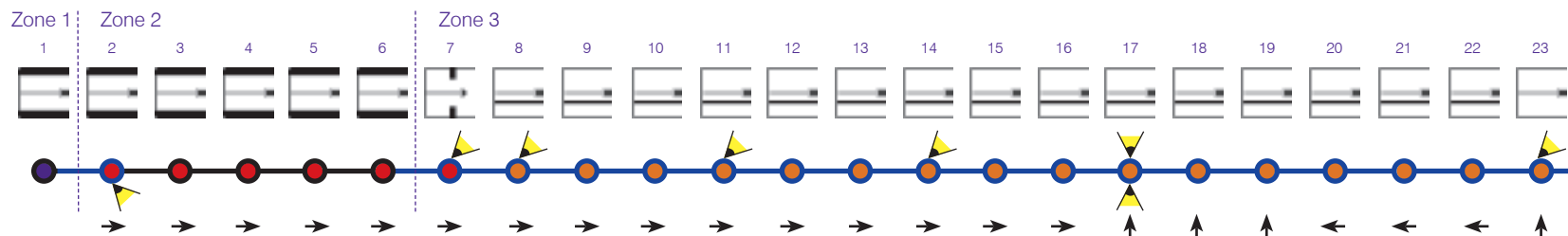
ROUTE 3

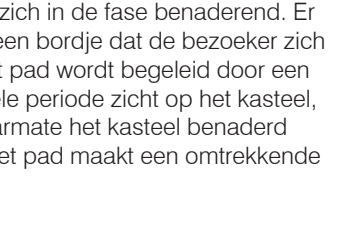
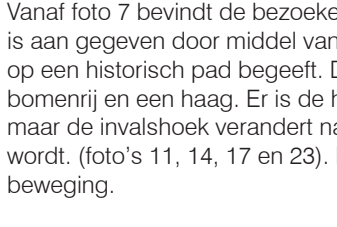

Route 3 begint in Doornenburg. De bebouwing belemmert in eerste instantie het zicht op het kasteel en daardoor bevindt de bezoeker zich in de onwetende fase. Tussen de woningen door verschijnt het kasteel hierdoor treedt er een verandering op in de zone. De bezoeker bevindt zich nu in de zone wetend. De bebouwing belemmert zo nu en dan het zicht op het kasteel. De zone wetend gaat door tot aan de rand van het dorp.

ROUTE 3

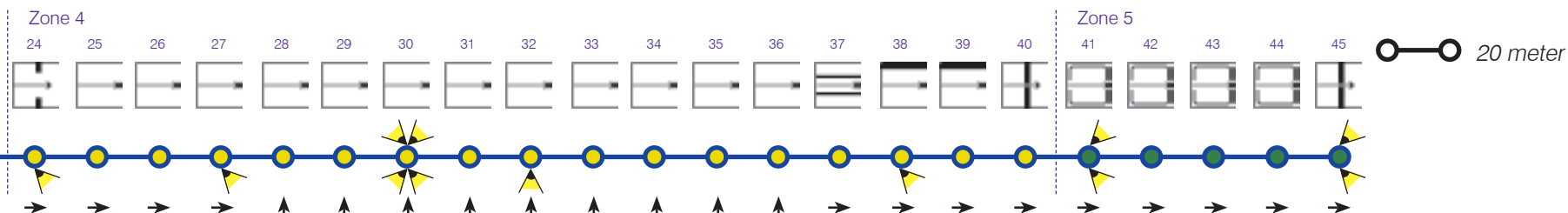

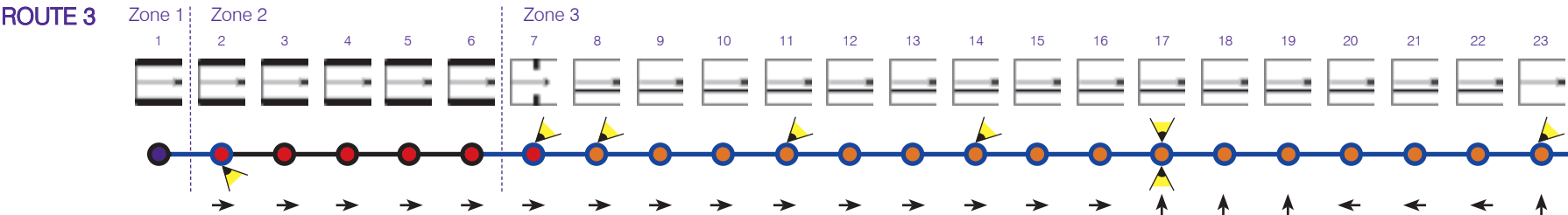
Vanaf foto 7 bevindt de bezoeker zich in de fase benaderend. Er is aan gegeven door middel van een bordje dat de bezoeker zich op een historisch pad begeeft. Dit pad wordt begeleid door een bomerrij en een haag. Er is de hele periode zicht op het kasteel, maar de invalshoek verandert naarmate het kasteel benaderd wordt. (foto's 11, 14, 17 en 23). Het pad maakt een omtrekkende beweging.

De bezoeker bevindt zich vanaf foto 24 in de zone van nabijheid. Hij begeeft zich op het terrein van het kasteel en een pad dat toebehoort tot het kasteel dit wordt geaccentueerd met borden die verwijzen naar de historie van het kasteel en omliggend landschap.

ROUTE 3 vervolg

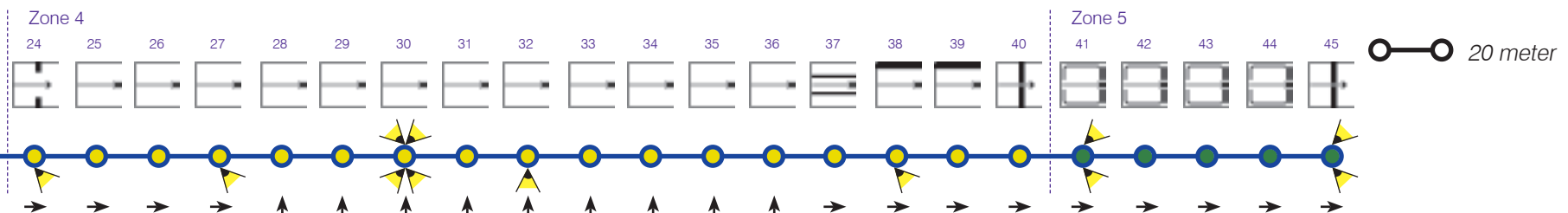

De route maakt voor een groot deel een omtrekkende beweging en gaat niet rechtstreeks naar de ingang. Deze route ligt om de gracht en maakt het kasteel van alle kanten dichtbij beleefbaar. De zone nabijheid eindigt bij de ophaalbrug waar deze overgaat in de zone contact.

Vanaf de ophaalbrug en de poort van het kasteel bevindt de bezoeker zich in de contact zone. De bezoeker treedt hier de voorburgt binnen en beleeft hier de het kasteel het sterkst. Voor de toegang van het werkelijke kasteel moet de bezoeker de voorburgt oversteken.

7.4 Conclusie Casestudie 3 Kasteel Doornenburg

Vooraf aan de conclusie van Kasteel Doornenburg gaan we eerste de drie routes apart behandelen. Hierin kijken we welke overgangen, groenelementen en/of bebouwde elementen in de benadering invloed hebben op de ruimtelijke beleving van het cultuurhistorisch complex.

Route 1:

Hoofdroute vanaf waterkerende dijk, door weiland en langs parkeerplaats

De zones in route 1 worden achtereenvolgend gevormd door: Waterkerende dijk, Weg door weiland, Brug, Haag, Parkeerplaats, Toegangspoort en Omsloten Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vijf zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Dijk
Overgang: Afslag

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Weiland
Overgang: Afslag

Zone 3: Benaderend (niet object gerelateerd)

Element: Rivier/ Brug
Overgang: Afslag

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Haag
Overgang: Toegangspoort

Zone 5: Contact (object gerelateerd)

Element: Binnenplaats
Overgang: Toegangsdeur

Route 2:

Subroute vanuit boomgaarden langs weiland en langs parkeerplaats

De zones in route 2 worden achtereenvolgend gevormd door: Boomgaard, Bebouwing\$, Weg langs weiland, Brug, Haag, Parkeerplaats, Toegangspoort en Omsloten Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vijf zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

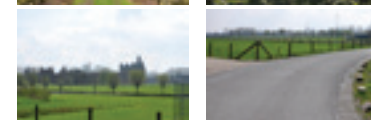
Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Boomgaard
Overgang: Zicht

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Weiland
Overgang: Bocht

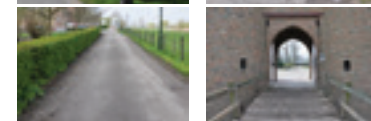
Zone 3: Benaderend (niet object gerelateerd)

Element: Houtwal/ Brug
Overgang: Afslag

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Haag
Overgang: Toegangspoort

Zone 5: Contact (object gerelateerd)

Element: Binnenplaats
Overgang: Toegangsdeur

Route 3:
Subroute (wandelpad) vanuit woonwijk over historisch pad langs kasteel

De zones in route 3 worden achtereenvolgend gevormd door: Bebouwing, Bossage, Laan, Weiland, Pad rond Kasteel, Toegangspoort en Omsloten Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vijf zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onweten (niet object gerelateerd)

Element: Bebouwing

Overgang: Doorkijk

element

overgang

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Groenstrook

Overgang: Bossage

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Laan

Overgang: Bossage

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Pad

Overgang: Toegangspoort

Zone 5: Contact

Element: Binnenplaats

Overgang: Toegangsdeur

Conclusie Kasteel Doornenburg:

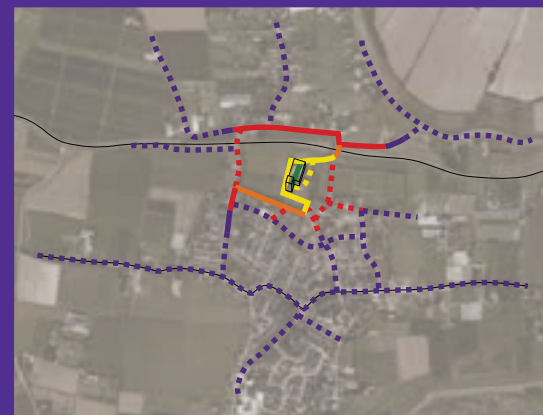
Door de routes naast elkaar te zien valt op dat tussen de routes overeenkomsten te zien zijn. Zo bevatten zone 1 en zone 2 bij alle drie de routes niet object gerelateerde (landschappelijke) elementen.

Vanaf zone 3 bevatten de derde route object gerelateerde elementen, alleen route 1 en 2 hebben hier nog te maken met infrastructuur en elementen die niet meteen te relateren zijn aan het kasteel. In zone 3, de benaderende zone, is bij route 3 gebruik gemaakt van een historisch wandelpad. Langs dit pad staat een behoorlijke laan. Dit element draagt ook bij aan de verankering van een cultuurhistorisch complex met zijn aanliggende landschap.

In zone 4, de nabijheids zone, zijn niet alleen landschappelijke elementen van belang. In deze zone zijn er ook objecten te vinden die gebouwd zijn om de toegankelijkheid en bescherming van het cultuurhistorische complex te versterken, zoals een gracht, brug en toegangspoort. In route 3 is ook kenmerkend dat het wandelpad een omtrekkende beweging maakt in deze zone. Hierdoor verblijf je lang in deze zone. In de laatste zone, de contact zone, beleef je het cultuurhistorisch complex optimaal. Doordat je door een toegangspoort komt wordt er een spanning opgebouwd en deze komt tot een climax wanneer je deze poort door bent. Hier kom je op de binnenplaats en hier krijg je het gevoel van een eigen wereld. Dit komt mede doordat de binnenplaats is ommuurd en een eigen tuin bevat.

Uit deze gegevens is er een totaal kaart gemaakt voor de zonering van het routenetwerk rond Kasteel Doornenburg. In de eindconclusie zal deze zonering in het routenetwerk worden vergeleken met de overige Casestudies doormiddel van abstracte zoneringsskaarten.

Hiermee zal er een antwoord op de onderzoeksvraag gegeven worden.

Afb: Zonering in het routenetwerk rond Kasteel

Landgoed/ Kasteel Biljoen

Foto: Zicht op Kasteel Biljoen vanuit Velp
Bron: Rutger van der Klip

Afb: Luchtfoto van het gebied rond Landgoed Biljoen
Bron: Google Maps

Afb: Abstractie van het gebied rond Landgoed Biljoen
Bron: Google Maps

PLAATS:	Rheden (nabij Velp)
BOUWJAAR:	Rond 1280 Na verwoesting in 1944 heropgebouwd
OPP:	+/- 7 hectare priveterrein +/- 150 hectare landgoed
HISTORISCHE FUNCTIE:	Wonen
HUIDIGE FUNCTIE:	Wonen (zal waarschijnlijk vervallen), Vergaderen en Museum

8. Landgoed/ Kasteel Biljoen

8.1 Algemene Beschrijving

Kasteel Biljoen is een van de oudere kastelen van Nederland. De eerste vermelding dateert al uit 1076. In een akte is dan sprake van een schenking van de curtis Bruoche (= de Broeckerhof) door Hendrik IV aan het kapittel van St. Pieter te Utrecht. Het huis, waarschijnlijk was er nog geen sprake van een echt kasteel, werd gebouwd op de grens van droog en nat: tussen de heuvels van de Veluwezoom en de uiterwaarden van de rivier de IJssel.

Omstreeks 1530 werd de Broeckerhof verkocht aan Hendrik de Graaf, die het vrijwel direct doorverkocht aan Karel van Gelre. Deze liet het nieuwe Broeckerhof bouwen, gebruik makend van materialen, afkomstig van het verwoeste kasteel Overhagen, dat juist ten zuiden van Biljoen was gelegen. Vanaf dit moment krijgt de Broeckerhof de naam van Biljoen.

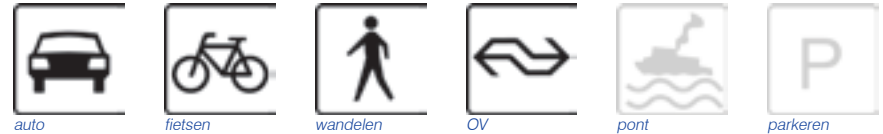
In 1661 werd Alexander, vrijheer van Spaen eigenaar van het kasteel. Deze Alexander bezat al gronden in de buurt van Biljoen. In de loop der tijden werden meer gronden aangekocht, waardoor het landgoed Biljoen een grote omvang kreeg.

Eén van de belangrijkste bewoners van kasteel Biljoen was wel Johan Frederik Willem van Spaen (1746-1827). Omdat hij zeer geïnteresseerd was in tuinarchitectuur, liet hij een groot landschappelijk park aanleggen, toen ook Overhagen en Beekhuizen nog tot het landgoed behoorden. Het park strekte zich uit vanaf de Veluwe heuvelrug tot vrijwel aan de boorden van de IJssel.

Op 29 oktober 2008 maakt het Geldersch Landschap en Geldersche Kasteelen bekend dat het landgoed Biljoen koopt met provinciale financiële ondersteuning na een openbare aanbesteding. Door deze aankoop van ruim elf miljoen blijft het 162 hectare grote landgoed als eenheid behouden.

(bron: mooigelderland.nl/index.php?pageID=3153&messageID=9781)

Toegankelijkheid

Ligging in het landschap

Afb: Kasteel Biljoen
Bron: Rutger van der Klip

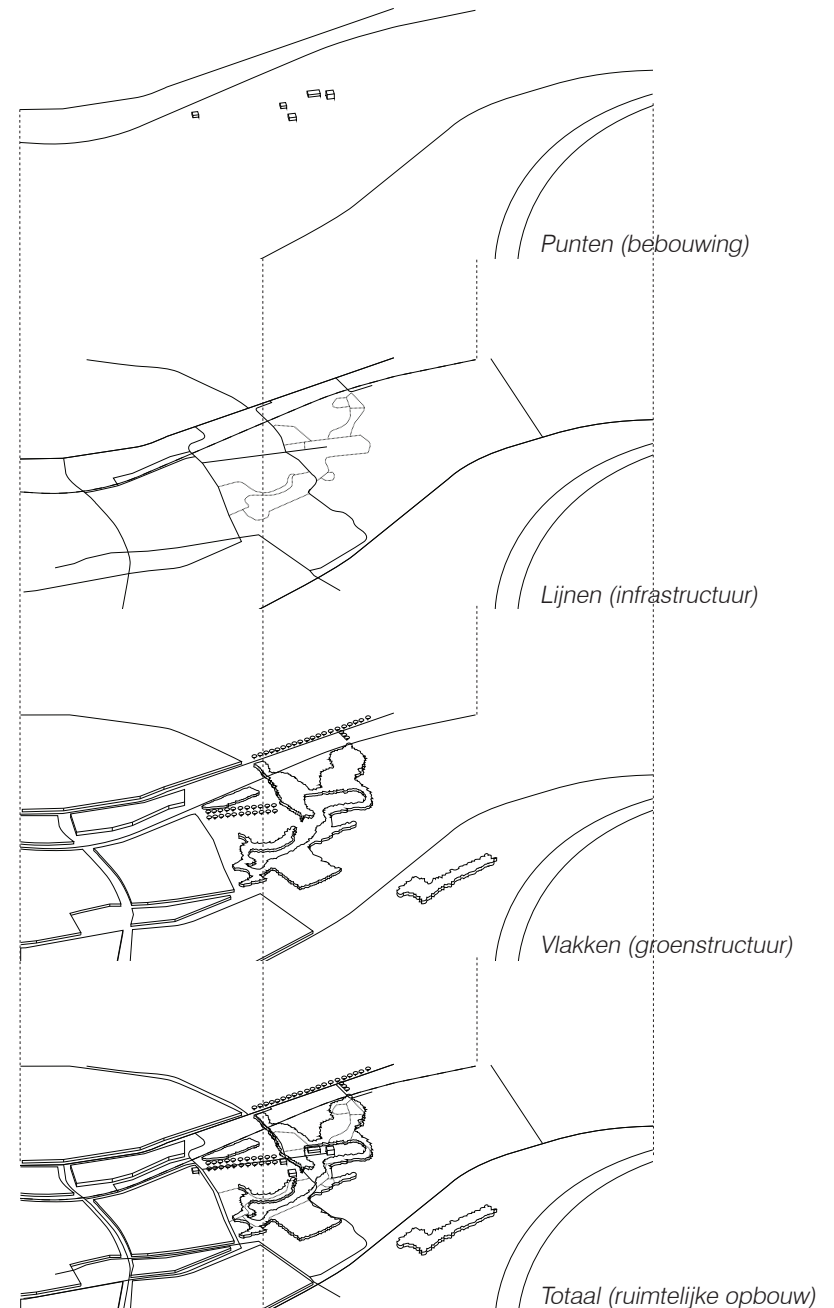
8.2 Ruimtelijke opbouw

Landgoed en Kasteel Biljoen ligt tussen Velp en Rheden in het overgangsgebied tussen de Veluwe en de IJssel. Het gehele landgoed telt 162 hectare. Landgoed Biljoen is een uniek Gelders landgoed, met bijzondere en kwetsbare cultuurhistorische en natuurlijke waarden die voor Nederland uitzonderlijk zijn. De hoofdstructuur van het landschap wordt bepaald door de lanen en perceelsgrenzen die nog dateren uit de formele aanleg.

De Beekhuizerbeek die in het noordwesten het landgoed instroomt is zodanig door Biljoen geleid dat hij schoon, helder water beschikbaar maakt in een groot gedeelte van het landgoed. De grachten en vijvers worden direct of indirect door de beek gevoed. De beek is deels opgeleid, en volgt deels door middel van watervalletjes de gradiënt in het landschap.

De 375 meter lange laan bestaat uit twee dubbele rijen Amerikaanse eiken aan weerszijden van de oprijlaan naar kasteel Biljoen. De bomen zijn naar schatting 150 jaar oud en hebben imposante afmetingen. Door de ligging te midden van grote complexen bouwland vormt deze fraaie laan een waardevol landschapselement tussen de bebouwing van Velp en het parkbos rond het kasteel.

Het plein voor kasteel Biljoen is omgracht en voorzien van bakstenen keermuren. Een rondboogbrug verbindt het voorplein met het kasteel. Om de gracht heen ligt een landgoedtuin die is ontworpen door Zocher. Deze tuin valt tegenwoordig nog onder het priveterrein van het kasteel. Deze privezone zorgt er ook voor dat het kasteel niet van alle kanten goed is te beleven.

8.3 Ruimtelijke beleving via routes

Om de ruimtelijke beleving in het aanliggende landschap van Kasteel Biljoen te onderzoeken hebben we drie routes uitgestippeld die doormiddel van de fotosequentie worden verbeeld.

Op de volgende bladzijden zijn de routes te vinden waarbij de zoneringen doormiddel van kleurenbalken achter de foto's zijn weergegeven.

De volgende zones komen terug in de routes:

- zone 1 (*onwetend -> wetend*)
- zone 2 (*wetend*)
- zone 3 (*benaderend*)
- zone 4 (*nabijheid*)
- zone 5 (*contact*)

De drie routes die zijn uitgestippeld staan hieronder weergegeven in de kaartjes. Deze routes staan op belangrijkheid gerangschikt:

Route 1:

Bevat een hoofdroute vanuit Velp die over de spoorwegovergang bij het station richting de oprijlaan gaat. Via deze oprijlaan loopt de route geheel rechtdoor richting Kasteel Biljoen.

Afb: Route 1 Kasteel Biljoen
680 meter

Afb: Route 2 Kasteel Biljoen
620 meter

Afb: Route 3 Kasteel Biljoen
360 meter

Route 2:

Bevat een subroute van de doorgaande weg aan de noordzijde. Vanaf deze weg ga je via een afslag door een laan richting de spoorwegovergang. Net na de spoorwegovergang gaat deze route vanaf de laan een bosgebied in. Deze route loopt uiteindelijk via het bos richting een pad rond de gracht van Kasteel Biljoen. Uiteindelijk valt deze route samen met het laatste deel van route 1.

Route 3:

Bevat een subroute die vanuit de weilanden aan de zuidzijde het landgoed binnenkomt. Vanaf deze weg wordt er afgeslagen en kom je in een laan die richting de hoofdingang loopt van het kasteel. Maar route 3 loopt niet tot aan de hoofdingang, maar vind een doorgang door de laan een bosgebied in. Via dit bos gebied loopt de route richting de achterkant van het kasteel. Aangezien dit priveterrein is stopt de route bij het hek tussen het openbare en het prive gedeelte.

ROUTE 1

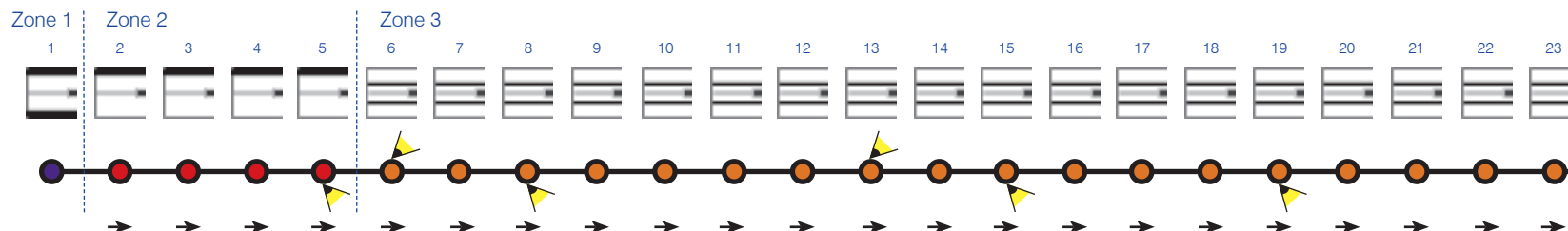
De eerste route naar Kasteel Biljoen begint bij het spoor. De route start dichtbij het station dus ook goed bereikbaar met het openbaar vervoer. De eerste zone is een onwetende zone er zijn nog geen verwijzingen naar het kasteel. De zone verandering van onwetend naar wetend verandert omdat de ingang van de toegangsweg zichtbaar wordt, deze is aangezet met betonnen elementen.

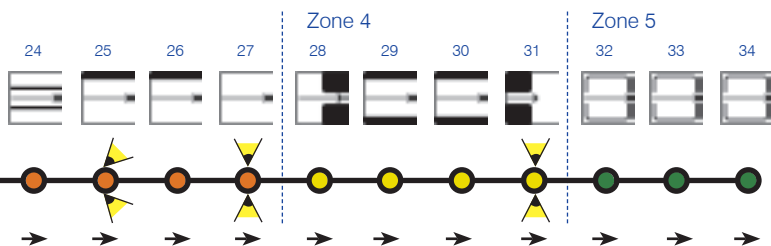

De ingang van de toegangsweg wordt geaccentueerd met betonnen elementen wanneer de bezoeker deze passerend en op de toegangsweg met dubbele laan terecht komt bevindt de bezoeker zich in de benaderende fase. De bezoeker is zich bewust van de route naar het kasteel en heeft het kasteel in zicht aan het einde van de laan. De laan is op enkele plekken open en dit biedt de mogelijkheid om zo nu en dan het landschap in te kijken.

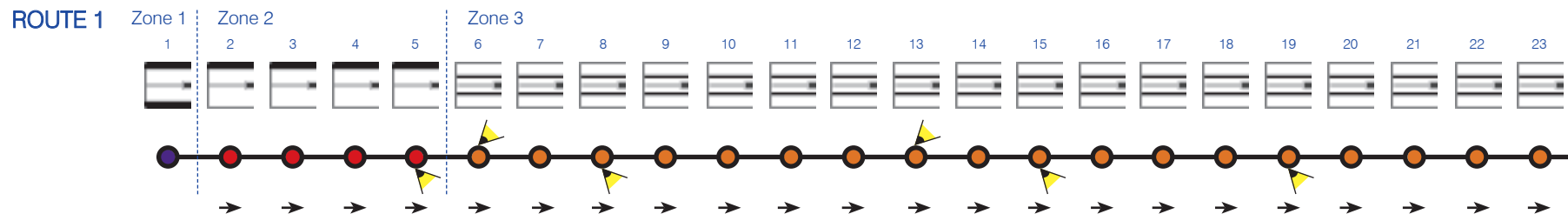
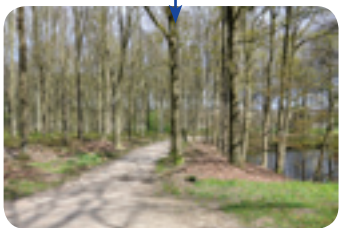
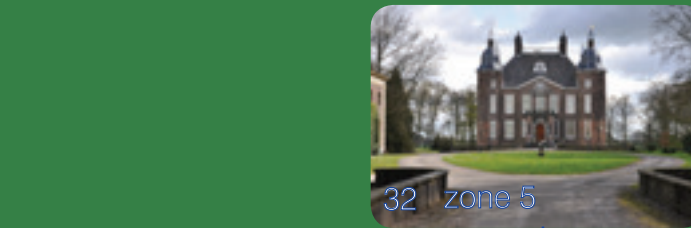
ROUTE 1

○—○ 20 meter

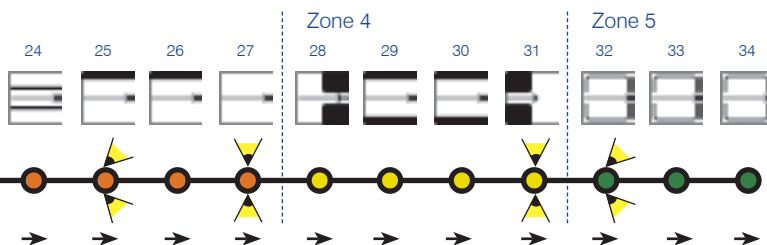
ROUTE 1 vervolg

De overgang van de zone benaderen naar de zone nabijheid wordt gevormd aangekondigd door twee betonnen elementen. Deze laten zien dat je de nabije omgeving van het kasteel binnentreed. De laan van de toegangsweg wordt doorkruist door een andere weg en laan die van foto 25 te zien is. Na deze doorkruising wordt de laan een bos die de route verder begeleid. De route gaat rechtstreeks naar het kasteel.

De zone van overgang tussen nabijheid en contact vind zijn afwisseling op de toegangsbrug nadat de route uit het bos komt. Dit zorgt voor een opening van de ruimte en voor een goede waarneming van het kasteel. Het kasteel en bijgebouwen zijn in totaliteit omsloten door de omliggende bospercelen.

20 meter

ROUTE 2

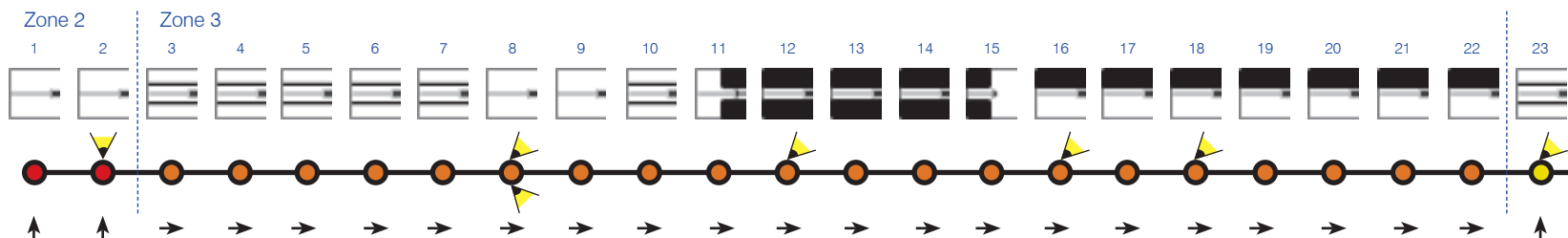

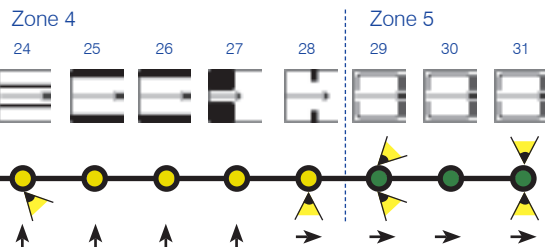
Deze route begint in een wetende zone. Voordat de laan ingeslagen wordt is er al een zicht op Kasteel Biljoen geweest. Het zicht kijkt uit over die in relatie staat het Kasteel. Na de afslag vervolgt de route zich door een beukenlaan. De beek en laan zijn kenmerken die aangeven dat het kasteel aanwezig is. Wanneer de bezoeker de route volgt en de laan in gaat is hij/zij in de zone: benaderen

Na de doorgang van het toegangshek gaat de route door in de zone van benadering. De route gaat door het bos dat behoort bij het kasteel. De route leidt niet rechtstreeks naar het kasteel, maar de bezoeker weet wel dat hij/zij zich op een toegangsroute begeeft. Vanaf de route zijn nog enkele malen het landschap en kasteel te zien. De begeleiding van de route bestaat uit bos.

ROUTE 2

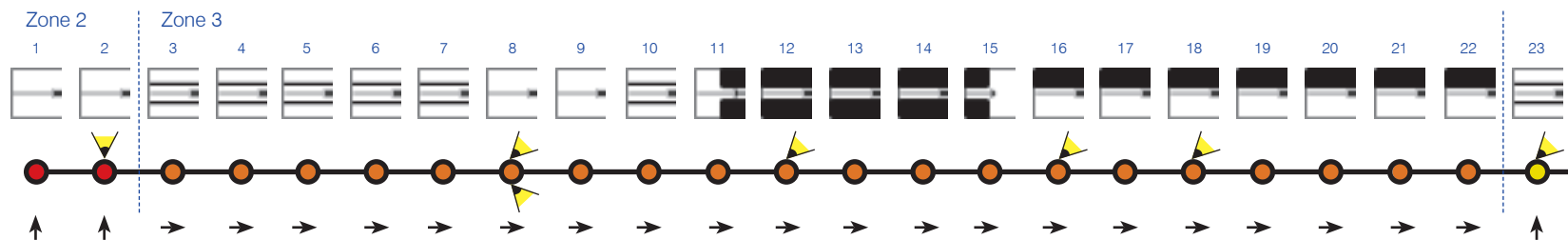

20 meter

ROUTE 2 vervolg

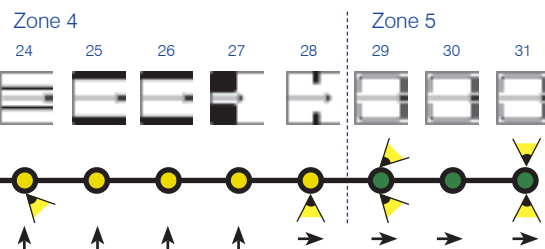

ROUTE 2

De overgang van de zone benaderend naar de zone nabijheid ontstaat doordat wanneer de bezoeker uit het bos komt het kasteel heel dichtbij voelt. Echter alleen de gracht versperd de route. Nu vervolgd de route met een omtrekkende beweging naar de ingang. Hierbij moet men de brug oversteken om in de zone contact terecht te komen.

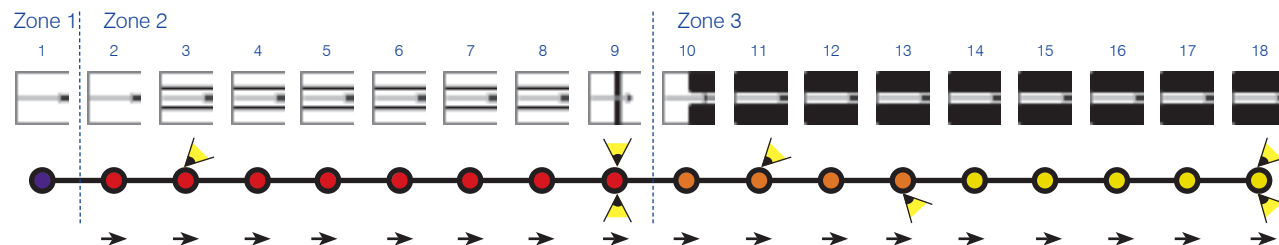

20 meter

ROUTE 3

ROUTE 3

— 20 meter

8.4 Conclusie Casestudie 4 Landgoed/ Kasteel Biljoen

Vooraf aan de conclusie van landgoed/ Kasteel Biljoen gaan we eerste de drie routes apart behandelen. Hierin kijken we welke overgangen, groenelementen en/of bebouwde elementen in de benadering invloed hebben op de ruimtelijke beleving van het cultuurhistorisch complex.

Route 1:

Hoofdroute vanuit bebouwing door laan richting kasteel

De zones in route 1 worden achtereenvolgend gevormd door: Bebouwing, Spoorwegovergang, Afslag, Laan, Kruising, Bos en Open Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vier zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Bebouwing

Overgang: Spoorweg

Zone 2: Wetend (niet object gerelateerd)

Element: Kwekerij

Overgang: Afslag

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Laan

Overgang: Kruising

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Open zicht

Overgang: Brug

Zone 5: Niet toegankelijk (privéterrein)

element

overgang

Route 2:

Subroute vanaf doorgaande weg door laan en bos richting kasteel

De zones in route 2 worden achtereenvolgend gevormd door: Doorgaande weg, Afslag, Laan, Spoorwegovergang, Bos, Pad rond kasteel en Open Ruimte.

Binnen deze achtereenvolgende elementen

worden vier zones gevormd. Deze zones zijn in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Weg

Overgang: Afslag

Zone 2: Wetend (object gerelateerd)

Element: Laan

Overgang: Spoorweg

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Laan/ Bos

Overgang: Zicht

Zone 4: Nabijheid (object gerelateerd)

Element: Pad/ Laan

Overgang: Brug

Zone 5: Niet toegankelijk (privéterrein)

element

overgang

Route 3:

Subroute vanuit weilanden door laan en bos richting achterkant kasteel

De zones in route 3 worden achtereenvolgend gevormd door: Weiland, Afslag, Laan, Toegangshek, Bos en Hek. Binnen deze achtereenvolgende elementen worden drie zones gevormd. Deze zones zijn

in te delen door de onderstaande landschappelijke kenmerken de daaropvolgende overgang naar volgende zone.

Zone 1: Onwetend (niet object gerelateerd)

Element: Weiland

Overgang: Afslag

Zone 2: Wetend (object gerelateerd)

Element: Laan

Overgang: Toegangshek

Zone 3: Benaderend (object gerelateerd)

Element: Bos

Overgang: Toegangshek

Zone 4: Niet toegankelijk (privéterrein)

Zone 5: Niet toegankelijk (privéterrein)

Conclusie landgoed/ Kasteel Biljoen:

Door de routes naast elkaar te zien valt op dat tussen de routes overeenkomsten te zien zijn.

Zone 1 en 2 bevatten voor het merendeel niet gerelateerde elementen. Maar vanuit deze zones zijn deze elementen wel zichtbaar. Deze vallen dan op als je weet dat hier Kasteel Biljoen aan gekoppeld is.

Vanaf zone 3 bevatten de routes object gerelateerde elementen. In zone 3, de benaderende zone, is bij route 1 en 2 gebruik gemaakt van lanen. En komen er in route 2 en in route 3 hier ook bos in voor. Deze elementen dragen ook bij aan de verankering van het cultuurhistorisch complex met zijn aanliggende landschap. In zone 4, de nabijheids zone, zijn niet alleen landschappelijke elementen van belang. In deze zone zijn er ook objecten te vinden die gebouwd of gegraven zijn om de toegankelijkheid en bescherming van het cultuurhistorische complex te versterken, zoals een gracht en brug.

In de laatste zone, de contact zone, beleef je het cultuurhistorisch complex optimaal. Maar omdat dit een privéterrein is houdt het onderzoek bij de grens van het privéterrein op. Deze grens ligt in route 3 zelfs nog iets verder terug en eindigt hier de route na de benaderingsfase.

In route 3 zou de nabijheidszone wel erg groot zijn, omdat aan de achterkant van het kasteel niet meteen een ingang te vinden is.

Uit deze gegevens is er een totaalkaart gemaakt voor de zonering van het routenetwerk rond Kasteel Biljoen.

In de eindconclusie zal deze zonering in het routenetwerk worden vergeleken met de overige Casestudies doormiddel van abstracte zoneringsskaarten. Hiermee zal er een antwoord op de onderzoeksvraag gegeven worden.

Afb: Zonering in het routenetwerk rond Kasteel

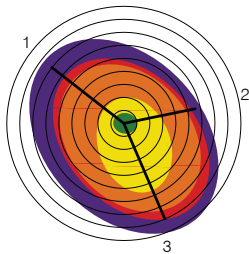

Conclusie

Foto: Voorburcht en Kasteel Doornenburg
Bron: Rutger van der Klip

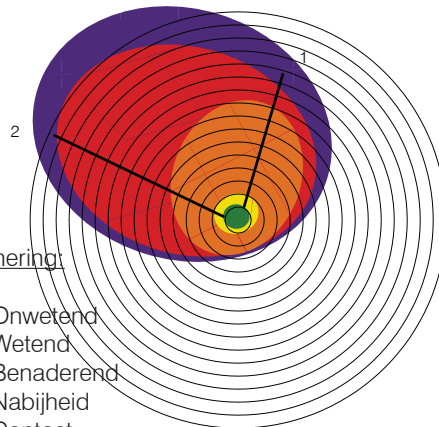
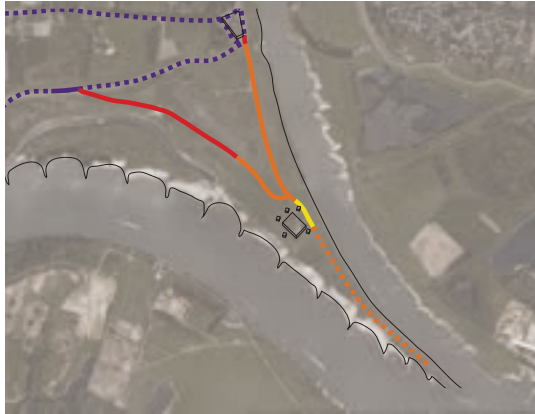
Kasteel Doorwerth

Zonering:

- Onwetend
- Wetend
- Benaderend
- Nabijheid
- Contact

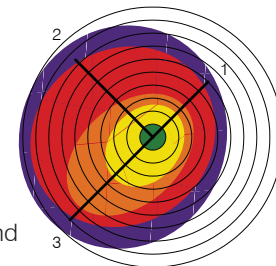
Fort Pannerden

Zonering:

- Onwetend
- Wetend
- Benaderend
- Nabijheid
- Contact

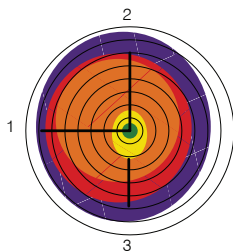
Kasteel Doornenburg

Zonering:

- Onwetend
- Wetend
- Benaderend
- Nabijheid
- Contact

Landgoed/ Kasteel Biljoen

Zonering:

- Onwetend
- Wetend
- Benaderend
- Nabijheid
- Contact

9.1 Opbouw van de zones

Opbouw van de zones

Wanneer alle onderzochte routes met elkaar vergeleken worden kan er geconcludeerd worden dat de algemene opbouw van de zones overeenkomstig zijn. In het merendeel van de routes zijn de zones te bekenen die er vooraf en tijdens het onderzoek zijn opgesteld. De zones vormen in volgorde de opbouw van de routes respectievelijk onwetend, wetend, benaderen, nabijheid tot het contact. Markant is dat in enkele routes zones ontbreken. Deze zones vormen vaak het begin of einde van de route. Dat betekent dat de onwetende zone of de contact zone ontbreekt. Er zijn verschillende oorzaken van het ontbreken van deze zones. Dat de zone onwetend ontbreekt heeft als oorzaak dat de route start in een gebied waar zich al kenmerken te zien zijn van het cultuurhistorische complex. De zone contact ontbreekt eveneens enkele malen. Wanneer deze zone ontbreekt is er geen toegang tot het te bezoeken complex. In het bijzonder ontbreken bij route 3 richting Kasteel Biljoen de zones van nabijheid en contact. De route loopt dood op een watergang vanaf deze watergang is het kasteel wel waarneembaar, de route heeft zones tot de zone nabijheid.

Overgangen van de zones

De overgangen van de zones zijn op veel momenten goed waarneembaar. Het hangt er vanaf per zone wat de overgang veroorzaakt. De onderstaande figuur laat zien wat de zone overgangen maken. De overgangen zijn geen harde grenzen maar gelden als verbindende elementen in het landschap en als verbindende elementen tussen het landschap en cultuurhistorisch complex.

van zone		naar zone	oorzaak
onwetend	-->	wetend	zicht, herkenning, verwijzing
wetend	-->	benaderen	toegangsweg, object gerelateerde elementen
benaderen	-->	nabijheid	gracht, brug, openheid, zicht op ingang, eigendomsgronden
nabijheid	-->	contact	doorgang, ingang

Overeenkomsten per zone

Tijdens het onderzoek zijn wij tot de conclusie gekomen dat er per zone overeenkomsten te vinden zijn in de routes. De overeenkomsten hebben betrekking op de aanwezigheid van object gerelateerde elementen, de lengte van de zones in vergelijking met de padenstructuur en de benaderingswijze.

Allereerst is er opgevallen dat er per zone verschil is of er object gerelateerde elementen aanwezig zijn in het omliggend landschap of helemaal geen. Per zone verschillen deze elementen en de aanwezigheid hiervan. In de zone ontwetend en wetend zijn er geen object gerelateerde elementen aanwezig. In ieder geval zijn deze niet bewust waar te nemen tijdens het begaan van de route. Vanaf de zone benaderen zijn er bewust object gerelateerde elementen waarneembaar. Deze elementen worden toegelicht in paragraaf 9.4.

De lengte van de zone hangt samen met de padenstructuur en de benaderingswijze. In het onderzoek is onderscheid gemaakt in de benaderingswijzen: naartoe, vanaf en langs/omheen. Het verschil van deze benaderingswijzen heeft als oorzaak dat de richting van de padenstructuur samen met de ruimtelijke elementen sturend is voor het zicht. Wanneer de padenstructuur rechtstreeks naar het complex leidt is er een benaderingswijze van naartoe. Bij het casusgebied Doornenburg route 3, als voorbeeld, geldt dat er een omtrekkende beweging gemaakt wordt rondom het kasteel. Op deze wijze wordt de zone benaderen een lange zone binnen een korte afstand van het kasteel. Tijdens route 1 van casusgebied Doorwerth is er duidelijk een vanaf moment beleefbaar in de zone wetend. De route volgt een weg waar duidelijke afstand genomen wordt van het kasteel.

Herkenbaarheid in landschap

De historische functie van een cultuurhistorisch complex is van groot belang voor de herkenbaarheid in het landschap. Dit speelt dus ook een belangrijke rol voor de beleving van het complex en de opbouw van de zones. In dit onderzoek zijn er routes richting kastelen en een fort onderzocht. De kastelen reizen hoog boven de bomen uit en het fort ligt verscholen in het landschap.

9.2 Antwoorden op onderzoeksvragen

In de onderzoeksmethodiek is er toegelicht dat aan de hand van deelvragen de onderzoeksvraag beantwoordt wordt. In deze paragraaf worden de deelvragen toegelicht met als eindconclusie een antwoord op de onderzoeksvraag:

HOE IS DE MANIER VAN BENADERING VAN INVLOED OP EEN CULTUURHISTORISCH COMPLEX/OBJECT MET BETREKKING TOT DE RUIMTELIJKE BELEVING IN HET AANLIGGENDE LANDSCHAP?

Deelvragen

1. Zijn er in de benadering van een object zones of fases te herkennen en hoe zijn deze van invloed op de beleving?

Het antwoord op deze deelvraag is voor een groot deel terug te vinden in de fotoreeksen en in de paragraaf 9.1. Tijdens de routes zijn er verschillende zones te herkennen. De zones zijn ontdekt voor en tijdens het onderzoek. De zones zijn achtereenvolgens onwetend, wetend, benaderend, nabijheid en contact. Deze zones hebben eigen kenmerken en een andere invloed op de beleving.

De zone onwetend heeft geen directe koppeling met het object en is niet van invloed op de beleving. De zone wetend heeft een koppeling met het object. Door deze koppeling ontstaat er invloed van het cultuurhistorische element op de beleving van de zone. Vervolgens heeft de zone benaderen een sterkere invloed op de beleving. Er worden objecten en kenmerken waargenomen die verwijzen naar het cultuurhistorische complex. Een nog sterkere invloed op de beleving heeft de zone nabijheid, het complex is dichtbij en er zijn veel directe kenmerken waarneembaar. De sterkste beleving vindt plaats in de zone contact. Het cultuurhistorische complex wordt betreden en er kan contact gemaakt worden met het element.

2. Hoe is de wijze van benaderen van een object bepalend voor de beleving in vergelijking tot de oriëntatie van de route?

De route bepaald de oriëntatie van de bezoeker. In het onderzoek is enkele malen voorgekomen dat een route zich vanaf het te bezoeken cultuurhistorische complex richt. De beleving verandert hierdoor wel degelijk, omdat er een heel andere uitzicht is. Afhankelijk van in welke

zone de route zich bevindt is dit van belang voor de beleving. Wanneer dit zich voor doet in de zone van wetend is het minder van belang dan in de zone van nabijheid.

De beleving tijdens het benaderen van een object wordt bepaald door het landschap waarin een cultuurhistorisch object is gevestigd.

Wanneer een object in een open landschap ligt is deze meestal vanaf een grote afstand al waarneembaar. In dit landschap is het juist aantrekkelijk om het object van meerdere kanten te bekijken. Dit kan doormiddel van een omleidende routing worden verkregen. Hierdoor zullen routes langs het object worden geleid en wordt het object niet rechtstreeks worden benaderd. De rechtstreekse route kan er tevens wel liggen, maar deze kan dienen als formele toegangsweg. De andere routes kunnen worden genomen als informele routes.

Wanneer een object in een gesloten landschap ligt is het object doormiddel van zichtlijnen en meestal in een later stadium waar te nemen. In het gesloten landschap is het aantrekkelijk om de routing zo in te passen dat er zichtlijnen door de gesloten massa richting het object ontstaan. Hierbij kan net als in het open landschap de routing om het element worden geleid. Dit kunnen dan ook net als in het open landschap de informele routes zijn. Een formele route kan in een gesloten landschap bestaan uit een rechtstreekse benadering als een omleidende benadering. Het verschil tussen deze twee is dat je in de rechtstreekse benadering het object voor het grootste deel altijd in het zicht hebt.

3. Welke landschappelijke kenmerken in de omgeving van een cultuurhistorisch complex versterken de beleving ?

Deze vraag verwijst naar paragraaf 9.4, in deze paragraaf worden er landschappelijke kenmerken toegelicht welke zich bevinden in de omgeving van een cultuurhistorisch element. Er is onderscheid gemaakt in welke zones verschillende kenmerken voorkomen en wat voor soort werking de elementen hebben. De werkingen die de elementen zijn onder andere, begeleiden, omsluiten en doorgangen. In deze reeks met elementen is echter nog een onderscheid te maken. Er zijn namelijk object gerelateerde en overige elementen. De object gerelateerde objecten bestaan vanuit de historie en behoren bij het cultuurhistorische complex. Denk hierbij bijvoorbeeld aan lanen en oude grondlichamen. Er bestaan ook objecten die niet direct een binding hebben met het verleden

van het complex. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het nieuwe meubilair dat is geplaatst voor de recreant. In het schema in paragraaf 9.4 is ook te zien dat er verschillende elementen andere zones voorkomen de object gerelateerde elementen komen alleen vanaf de zone wetend in beeld.

Beantwoording Onderzoeksvraag

HOE IS DE MANIER VAN BENADERING VAN INVLOED OP EEN CULTUURHISTORISCH COMPLEX/OBJECT MET BETREKKING TOT DE RUIMTELIJKE BELEVING IN HET AANLIGGENDE LANDSCHAP?

De manier van benadering is zeker van invloed op de ruimtelijke beleving van een cultuurhistorisch complex vanuit het landschap.

De benadering waarin de ruimtelijke beleving van een cultuurhistorisch complex optimaal is, bevat de zones: onwetend, wetend, benaderend, nabijheid en contact. De overgangen tussen de zones zijn duidelijk zichtbaar en geeft de recreant ook het gevoel van benadering van het complex inclusief prikkelingen die objectgebonden zijn. Deze prikkelingen kunnen ook binnen de zones plaatsvinden.

Er zijn verschillende elementen belangrijk die de routing kunnen sturen. Deze routing neemt ook de ruimtelijke beleving mee in deze sturing. Belangrijke kenmerken hiervan zijn met name de oriëntatie van de padenstructuur en de landschappelijke elementen die massa vormen in het landschap. Deze twee aspecten zorgen ervoor of het cultuurhistorische complex wordt waargenomen.

9.3 Terug koppeling hypothese

In deze paragraaf wordt aan de hand van de resultaten uit het onderzoek teruggekoppeld naar de vooraf opgestelde hypothese.

De voornaamste verwachting was dat de routes naar cultuurhistorische complexen uit verschillende zones bestaan en een volgorde hebben die te koppelen is aan elke route. Deze verwachting is uit gekomen. De routes die wij hebben onderzocht bevatten allen een zelfde opbouw van zones. Enkele malen ontbreekt er een zone. Dit zijn echter uitzonderingen op de regel, omdat dit de begin of eindzone is van een route. De zones zijn door toegankelijkheid of andere omstandigheden niet betreedbaar.

Een tweede verwachting was dat de zones overgangen hebben en dat deze gevormd worden door (landschappelijke) elementen. Ook hiervan kunnen wij zeggen dat dit uit onze onderzoeksresultaten is gebleken. Vaak zijn een openbaring of doorgang gecreëerd door landschappelijke elementen als bos of een singel.

De derde verwachting is was dat de zones eigen kenmerken hebben die object gerelateerd zijn. Deze verwachting klopt deels. In een zone als onwetend zijn in principe nog geen object gerelateerde elementen zichtbaar die de zone kenmerken.

9.4 Kenmerkende elementen per zone

Zie kolommen hiernaast.

In de kolommen zijn elementen te vinden binnen iedere zone. Deze zijn ingedeeld in kenmerkende (landschappelijke) elementen die in het aanliggende landschap te vinden zijn en object gerelateerde elementen die in het aanliggende landschap te vinden zijn.

Zone Onwetend

(landschappelijke)
elementen

gerelateerde
elementen

Bos (dicht)

Weilanden

Woonwijken

Zone Wetend

(landschappelijke)
elementen

gerelateerde
elementen

Bos (met meer zicht)

Bosranden

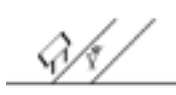
Weilanden

Singels

Lanen

Informatievoorziening

Zone Benaderend

(landschappelijke)
elementen

gerelateerde
elementen

Bos (afscherming)

Sloten

Hekwerken

Bomenrijen

Houtwal

Struweel

Hagen

Dijken

Lanen

Singels

Bomenrijen

Houtwal

Struweel

Hagen

Dijken

Zone Nabijheid

(landschappelijke)
elementen

gerelateerde
elementen

Open ruimten

Bomengroepen

Solitairen

Hagen

Dijken

Gracht

Toegangshek

Hekwerken

Zone Contact

(landschappelijke)
elementen

gerelateerde
elementen

Solitairen

Hagen

Hekwerken

Toegangspoort

9.5 Kanttekening onderzoek

Tijdens het onderzoek zijn we er achtergekomen dat er bepaalde aspecten een rol spelen waar wij tijdens de onderzoeksfase geen invloed op konden uit oefenen maar wel van belang zijn voor de beleving. De voornaamste kanttekening die we kunnen maken is dat het seizoen en het weer een invloed hebben op onze bevindingen. Doordat er tijdens het bezoeken van de casusgebieden nog geen blad aan de bomen zat heeft die invloed gehad over de massa van het groen, de belevingen hiervan en de uitzichten.

Ons onderzoek is te voet uitgevoerd en heeft wellicht invloed op de benadering via andere vervoersmiddelen. Bij het wandelend onderzoeken hebben we de andere vervoersmiddelen wel meegenomen door deze vervoersmiddelen wandelend uit te denken. Wellicht hebben de resultaten van de onderzochte routes die met een ander vervoersmiddel begaan zijn een andere uitkomst.

De resultaten zijn deels gebaseerd op onze bevindingen en interpretatie. Door onze bevindingen te verantwoorden bij onze begeleiders en samen hierover te discussiëren zijn deze aangescherpt. De lezer kan over deze bevindingen wellicht een andere opvatting hebben en kan dit zelf beoordelen. De resultaten bieden aangrijpingspunten om te gebruiken tijdens het ontwerpen van routes. Uiteindelijk zijn de onderzoeksresultaten niet alleen voor benaderingen van cultuurhistorische complexen te gebruiken, maar ook voor andere te benaderen objecten.

Nawoord

Na in een relatief korte periode dit onderzoek te hebben volbracht, zijn wij tevreden over dit onderzoeksrapport dat wij hebben opgeleverd. De samenwerking is door middel van een goede taakverdeling en goede gesprekken soepel verlopen.

Tijdens de beginfase hebben we ons expliciet gefocust op de onderzoeksmethode en te onderzoeken onderwerpen. Hierdoor is er een duidelijke onderzoeksonderwerp ontstaan. Door het afbakenen van het onderzoeksonderwerp hebben wij wellicht niet de bevindingen kunnen doen die we vooraf verwacht hadden.

Door de afbakening is het deel van het onderzoek met betrekking tot de oriëntatie van cultuurhistorische complexen in het landschap weggevallen. Dit onderwerp is afgevallen doordat we er achter kwamen dat dit een andere insteek van onderzoek is. Hierdoor paste deze insteek niet binnen ons eigen onderzoek en zou deze insteek een vervolg kunnen zijn in een ander onderzoek.

De eindconclusies zijn geen spectaculaire bevindingen, maar er is wel veel duidelijkheid ontstaan over de opbouw van dergelijke routes. Het aantal onderzochte routes met een grotere variatie had mee kunnen werken aan meer spectaculaire bevindingen. Echter zijn de uitkomsten goed bruikbaar. Wanneer wij geen onderzoek gedaan hadden naar de invloed van een benadering van een cultuurhistorisch complex, dan worden er routes ontworpen waar de fasering niet juist is afgestemd op het te benaderende complex. Tijdens dit onderzoek hebben we een duidelijk beeld gegeven over hoe de zones worden gecreëerd en hoe de overgangen beleefbaar zijn en van invloed zijn op de benadering. De resultaten zijn toepasbaar tijdens de uitwerkingen van de masterplannen van Slot Loevestein en het aanliggende Munnikenland.

Verklarende Woorden

Foto: Voorplein Kasteel Doorwerth
Bron: Rutger van der Klip

Foto: Kasteel Doornenburg
Bron: Rutger van der Klip

Begeleiding

Van Dale:

Vakterm:

et begeleiden of begeleid worden.

De route wordt begeleidt aan een of twee kanten door een transparante tot massieve muur, die zich vormt zoals de route, en hierdoor een begeleidende functie krijgt. (bron: *Thijssen, Tom; Veldt, Peter (2010) Receptenboek recreatieve routes, wandelroutes op elementair niveau. P. 25.)*

Benaderen

Van Dale:

Vakterm:

dichterbij komen.

In dit onderzoek is een zone benoemt naar benaderen. Benaderen is het bewust dichterbij komen tot een te bezoeken object.

Beleving

Van Dale:

Vakterm:

het beleven; bewuste ervaring

Zie hoofdstuk 3.1

Contact

Van Dale:

Vakterm:

onderlinge verbinding, betrekking, voeling.

In dit onderzoek is een zone benoemt naar contact. De bezoeker betreedt het cultuurhistorische complex.

Cultuurhistorisch complex

Van Dale:

Vakterm:

gebruik is cultuur beklemtoond, uit het oogpunt van de cultuurgeschiedenis. Samengesteld geheel enige huizen die samen een blok vormen. Geheel van gebouwen en opstallen. Een samenstelling van meerdere gebouwen die (on)zichtbaar een onderdeel uitmaken van de leefomgeving. Deze samenstelling van gebouwen laten zien dat er ontwikkelingen in de leefomgeving en cultuur zijn geweest

Fotoreeks/ fotoserie

Van Dale: samenhangende reeks foto's van een object of objecten
Vakterm: Een fotoreeks is een wijze waarop achtereenvolgende beelden (foto's) worden geordend. Door de foto's achtereenvolgend te plaatsen ontstaat er een overzicht over een route.

Lijnen

Van Dale: uitgebreidheid met slechts één afmeting.
Vakterm: Lijnvormige landschappelijke elementen. In dit onderzoek wordt hiermee de infrastructuur bedoeld.

Nabijheid

Van Dale: in het nabij-zijn, ruimte dichtbij
Vakterm: In dit onderzoek is een zone benoemt naar nabijheid. De bezoeker heeft hierbij zicht en beleving van het complex. Er zijn kenmerken die verwijzen naar het complex.

Omsluiting

Van Dale: aan alle kanten omringen
Vakterm: Als Van Dale, wanneer een ruimte is omsloten door een massa, spreken we van omsluiting.

Onwetend

Van Dale: geen kennis bezittend, niet bekend
Vakterm: Als Van Dale, in dit onderzoek is er een zone benoemt naar onwetend. Hieronder wordt verstaan dat er nog geen relatie is met het te bezoeken object

Openbaring

Van Dale: waarneembaar worden, verkondiging.
Vakterm: Een geheel nieuwe omgeving openbaart zich aan de wandelaar, als een contrast aan het voorgaande. Vaak komt dit voor als een open ruimte na een dichte omgeving.
(bron: Thijssen, Tom; Veldt, Peter (2010) Receptenboek recreatieve routes, wandelroutes op elementair niveau. P. 25.)

Orderingsprincipe

Van Dale: regelmatige schikking of plaatsing van principes.
Vakterm: Als Van Dale, echter zijn de orderingsprincipes gebaseerd op ontwerpende aspecten

Picturale encenering

Van Dale: uit het oogpunt van de weergave van geschilderde beelden. de wijze waarop een toneelstuk, film e.d. in scene zijn gezet.
Vakterm: Picturale encenering is een opeenvolging van elementen en zichten waarbij elementen worden beschouwd en geordend vanuit een routing. *(bron: Klip, Rutger van der (2012) Naaldhoutgewassen in de openbare ruimte, wel of geen meerwaarde als architectonisch ontwerp middel. P. 65).*

Punten

Van Dale: Plek, plaats als bepaaldheid in de ruimte of op een schaal.
Vakterm: Losse objecten zoals bebouwing en bijgebouwen met cultuurhistorische waarden.

Weten

Van Dale: kennis hebben van
Vakterm: In dit onderzoek is een zone benoemt naar wetend. In deze zone is men zich bewust van de aanwezigheid van een bepaald object element.

Zone

Van Dale: streek, gebied tussen zekere begrenzingen waarbinnen iets heerst of geschiedt.
Vakterm: Als Van Dale, de zone is echter ruimtelijk waarneembaar.

Zonering

Van Dale: verdeling, afdeling in zones.
Vakterm: Als Van Dale, de aaneenschakeling van de zones die ruimtelijk waarneembaar zijn.

Literatuurlijst

Foto: Witte Villa Pilot Park Sonsbeek
Bron: Rutger van der Klip

Foto: Slot Loevestein
Bron: Rutger van der Klip

BOEKEN

Ettema, Maarten (2005), Lexicon van de tuin- en landschapsarchitectuur.
Uitgeverij: Uitgeverij Blauwdruk, Wageningen. ISBN 90 75271 15 8

Feddes, Fred (1999), Nota Belevedere, Beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting. Uitgeverij: VNG uitgeverij, Den Haag. ISBN 90 322 7615 8

Hoogstad, J. (1990) Space-time-motion, prolegomena to architecture.
Uitgeverij SDU Den Haag

Hezel, Gerrit van; Pol, Aaldert (2008) Schokland en omgeving, Leven met water.
Uitgeverij Matrijs, Utrecht. ISBN: 978 90 5345 336 0

Kennis, Alma (2003) Ontwerpanalyse, op weg naar inspiratie.
Uitgeverij: Hogeschool Van Hall – Larenstein, Velp. ISBN: -

Leupen, B (2005) Ontwerp en analyse. Uitgeverij:
Uitgeverij 010, Rotterdam. ISBN: 90 6450 558 6.

Loidl, Hans; Bernard, Stefan (2003) Opening Spaces: Design As Landscape Architecture.
Uitgeverij: Brickhäuser –Publischers for Architecture, Basel Switzerland. ISBN 3 7643 7013 0

Steenbergen, Clemens; Wouter, Reh (2003), Architectuur en Landschap, Het ontwerpexperiment van de klassieke Europese tuinen en landschappen.
Uitgeverij: THOTH, Bussum. ISBN 90 6868 279 2

Steenbergen, Clemens (1985) Architectuur en landschap, rationele, formele en picturale encscenering en het situatief ontwerpen. Uitgeverij: Delfste Universitaire Pers, Delft. ISBN 90 9275 176 8

Wanting, H.E. (1989), Fort Pannerden
Uitgeverij: gemeente Bemmelen, ISBN: 90 8003 391 x

Zwart, Johan van der (2004), Tussen haard & horizon, landschaps-
architectonische bouwstenen
Uitgeverij: Uitgeverij SUN, Amsterdam. ISBN 90 5875 153 8

ARTIKELN

Luiten, Eric; Berkers, Marieke (2010) Decor zoekt voorstelling, ontwerp opgave
Werelderfgoed: Schokland.
Blauwe kamer, april 2010 p. 30

RAPPORTEN

Thijssen, Tom; Veldt, Peter (2010) Receptenboek recreatieve routes, wandelroutes
op elementair niveau.

SITES

http://www.architectuurcentrummakeblijde.nl/downloads/HISTORISCHE%20TUINEN_NU.pdf
geraadpleegd 29/03/2012

<http://www.tschumi.com/>
geraadpleegd 29/03/2012

http://www.mooigelderland.nl/index.php?pageID=3281&n=&categoryID=1894&itemID=361743&show_castle=true
geraadpleegd 04/04/2012

<http://www.kasteeldoornenburg.nl/>
geraadpleegd 10/04/2012

<http://www.fortpannerden.eu/>
geraadpleegd 10/04/2012

<http://www.mijngelderland.nl/#/landgoed-biljoen>
geraadpleegd 12/04/2012

<http://www.architectenweb.nl/aweb/archipedia/archipedia.asp?id=1377>
geraadpleegd 17/04/2012

Bijlage

Foto: Gerichtheid op rivier Fort Pannerden
Bron: Rutger van der Klip

